

Днес в броя

Стипендии по 200 000 лв. за топ университети по света ще отпусна държавата

Проф. Христо Пимпирев – директор на Българския антарктически институт: „Когато заработи новата лаборатория на българската база в Антарктида, чиито основи бяха положени, учените ни ще могат да изследват и да правят първоначална обработка на пробите на място“

Чл.-кор. проф. Николай Николов – председател на Съюза на математиците в България: „Връчването на наградите на учители по време на 51-вата годишна конференция на Съюза има мотивиращ ефект и дава възможност да се види резултатът от добрата им работа – успехите на техните ученици“

®

АЗ·БУКИ

Вестникът е правопреемник на първото официално издание на Министерството на просвещението – „Училищен преглед“ – 1896 г.

Четете ни на www.azbuki.bg
www.azbuki.eu

НАЦИОНАЛЕН СЕДМИЧНИК ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА

Брой 14 (1566) 7 – 13 април 2022 г. Година XXXI. Под името „Аз-буки“ вестникът излиза от 10 април 1991 г. Цена 1,50 лв.

Министърът на образованието и науката акад. Николай Денков посети Висшето военноморско училище „Н. Й. Вапцаров“ във Варна, където се запозна с високотехнологичния Център за интегрирано управление и мониторинг на бреговата зона и с Интегрирания симулационен център за нуждите на Центъра за компетентност „Квантова комуникация, интелигентни системи за сигурност и управление на риска“

Над 3,4 млрд. лв. за образование и наука

Общо 13,6 млрд. лева се очаква да получим по Плана за възстановяване и устойчивост

3,413 млрд. лева за образование и умения са предвидени по Механизма за възстановяване и устойчивост за България за периода до 2027 г. Те са част от един от четирите стълба – „Иновативна България“, от Националния план за възстановяване и устойчивост, за който са предвидени 25,3% от цялото финансиране за страната ни в размер на 13,6 млрд. лева.

Очаква се с общото публично и частно финансиране сумата за „Иновативна България“ да стигне до 5,8 млрд. лв., от които най-голям е дялът за образование и умения, следван от този за бизнес и иновации – 1,350 млрд. лв., наука и иновации – 367 млн. лв., и четири реформи

в интелигентната индустрия.

В областта на образованието и иновациите са предвидени 480 млн. лв. за STEM центрове. Предвижда се финансиране на 2240 специализирани класни стаи за наука и технически предмети, както и създаване на 4 научни центъра за развитие на STEM образованието в България и повишаване квалификацията на 39 000 учители в сферата на STEM обучението.

Предвижда се още реформа на предучилищното и училищното образование и на ученето през целия живот. Това включва увеличаване на фокуса в системата на образование върху приложните компетентности, иновациите, STEM и развитие на

когнитивните умения. Както и създаване на иновативни училища и разширяване на ученето в електронна среда, нов стандарт за качество на образованието и развитие на системите по признаване и валидиране на професионални умения.

„България вече има много добър и работещ План за възстановяване и устойчивост, който председателят на ЕК Урсула фон дер Лайен ще ни предаде финализиран на 7 април“, заяви премиерът Кирил Петков в началото на редовното правителствено заседание и акцентира върху основните резултати, които ще бъдат постигнати.

На стр. 3

Азбучни истини

Работещи, а не лъскави

Зина СОКОЛОВА

STEM кабинетите са последният писък на модата в образователната система у нас. Благодарение на Националната програма „Изграждане на училищна STEM среда“ на Министерството на образованието и науката все повече училища разкриват кабинети по природни науки. Тенденцията ще продължи и в следващите години, като за целта са предвидени солидни средства. В Плана за възстановяване и устойчивост е фиксирана сумата от 480 млн. лв. за STEM центрове и иновации в образованието. С тези средства ще бъдат оборудвани над 2240 специализирани класни стаи за наука и технически предмети. Ще бъдат създадени 4 научни центъра за развитие на STEM образованието в България и ще се повиши квалификацията на 39 000 учители в тази сфера. Това е опит да се компенсира negliжирането на обучението по природни науки. Години наред например на децата са им преподавани химия и физика, без да имат възможност нито да видят, нито да направят каквото и да е експеримент. Специалисти квалифицират това като престъпно. Така хиляди талантиливи деца вероятно са били лишени от по-сериозен досег с науката. И още на един ранен етап от тяхното развитие естествено им любопитство към света около нас е било погубено.

Отпуснатите средства, новите кабинети – всичко това звучи много добре, но крие и опасност от криво-разбрано модернизиране. Защото наличието на лъскаво обзаведен кабинет със скъпа апаратура съвсем не гарантира висок коефициент на полезно действие. Много по-важно е да има ясна визия за какво точно ще се ползва той. И тук е незаменимата роля на учителя – неговата мотивация да се справи с предизвикателствата на обучението по природни науки, е решаваща. В противен случай едва ли ще успее да вдъхнови своите ученици, независимо от красивата обстановка в новия STEM кабинет.

В МИНИСТЕРСКИЯ СЪВЕТ

До 2025 г. ще заработи онлайн платформа за превод от и на български език. Тя ще ползва машинен превод и езиков редактор по примера на Google Translate. Паралелно ще се създаде и портал с дигитални образователни и научни ресурси в областта на българистиката. Това предвижда новата Национална научна програма за развитие и утвърждаване на българистиката в чужбина, приета от МС. Ще заработи и специализиран преводчески хъб, с който български научни изследвания ще бъдат преведени на чужди езици и обратно. Новата национална научна програма е с бюджет 4 млн. лв. и ще се изпълнява в рамките на три години. Координатор по нея ще е БАН, а партньори ще са Софийският, Пловдивският, Великотърновският, Югозападният и Шуменският университет. Те ще създават съвместна докторска програма за привличане в страната на млади българисти от чужбина. Ще бъдат разработени безплатни дигитални образователни и изследователски програми за дистанционно обучение на студенти и докторанти по български език и литература. В помощ на неделните училища и българските лекторати в чужбина ще бъдат осигурени информационни материали, художествена литература и учебни помагала.

Правителството одобри второто издание на НП „Млади учени и постдокторанти“, която ще бъде финансирана с 15 млн. лева. С тях ще бъдат подкрепени интеграцията и кариерното развитие на над 1000 млади учени и 200 постдокторанти в български научни организации и висши училища. Първият етап на Програмата ще започне през тази година със 7,5 млн. лв., а вторият – през 2024 г. с още 7,5 млн. лв. По нея ще се назначават млади учени, които нямат договор за работа с конкретно висше училище или научна организация. Могат да бъдат подкрепени и вече назначени асистенти, главни асистенти и докторанти, включително в загочна и самостоятелна форма на обучение. Новоназначените ще получат възнаграждение от 1200 лева на месец с включени средства за осигуровки за сметка на работодателя. Вече назначените по друг договор в същата организация ще получат допълнително от 200 до 600 лева на месец с включени средства за осигуровки. За финансова подкрепа на постдокторантите се изисква кандидатстване с проектно предложение по актуална научна тематика. Проектът трябва да бъде на високо научно ниво, да има детайлна програма и подробен финансов план. Срокът за изпълнение на проектите е до 24 месеца. Възнаграждението за новоназначените постдокторанти е от 2000 до 3000 лева на месец с включени средства за осигуровки и за допълнителни възнаграждения за образователна и научна степен „доктор“. Тези, които са от друга държава или населено място, могат да получават допълнително до 1000 лева месечно за квартирни разходи.

С над 6 млн. лв. ще бъдат продължени реконструкциите и изграждането на пристройки и нови учебни корпуси в 33 детски градини и училища в страната. Средствата бяха отпуснати с постановление на МС и ще бъдат добавени към бюджета на програмата на МОН за изграждане, пристрояване, надстройване и реконструкция на детски ясли, детски градини и училища 2020 – 2022 г. Допълнителни учебни сгради се строят в ОУ „Св. Иван Рилски“ в Перник, ПМГ – Казанлък, в Първо ОУ в Гоце Делчев и в ОУ „Св. Паисий Хилендарски“ в сливенското село Сотия. Към ПГ по компютърни науки и математически анализи в Стара Загора ще се създаде многофункционален корпус с образователни съоръжения, общежитие, столова и ще се оформи дворното пространство. Изцяло нови сгради на детски градини се доизграждат в Добрич, Кърджали, Свиленград, Раковски, Родопи, Айтос и село Изворско, община Аксаково.

Приказки с поука

Няма да се лъжем, ще казваме само истината, е поуката от приказката „Ежко Бежко и Баба Меца“ от Ран Босилек, която министърът на образованието и науката акад. Николай Денков четеше пред най-малките в столичната 117-а детска градина „Надежда“.

Събитието е организирано в рамките на инициативата „Походът на книгите“ на асоциация „Българска книга“. След четенето той зададе на децата няколко гатанки в рими, с които те бързо се справиха. Всички в един глас отгатнаха как завършва любимата гатанка на акад. Денков: „И накрая се нежност най-голяма буди ме целувката на... мама“. Децата поздравиха госта

с песен за шарената книжка, прочетоха му басня и играха куклено представление за Косе Босе и Кума Лиса.

„Походът на книгите“ популяризира четенето сред децата и помага за преодоляване на функционалната неграмотност сред тях. Тазгодишното издание на инициативата започна от Столичната библиотека на Международния ден на детската книга – 2 април, и ще приключи в Деня на книгата и авторското право – 23 април.

Тази година в похода отново се включват известни личности, които четат на децата в цялата страна. **Аз-буки**

Стартовата учителска заплата скача със 155 лв.

Отпадат допълнителните 10 дни платен отпуск след боледуване от COVID-19

Най-малко 1415 лв. става учителската заплата от 1 април 2022 г. Това е увеличение със 155 лв., или с 12,3% спрямо сегашния начален размер от 1260 лв. Със същия процент се увеличават и останалите минимални възнаграждения на педагогическия персонал в средното образование. Средно с толкова ще се повишат и индивидуалните работни заплати на преподавателите в детските градини и училищата. Това е записано в анекса към действащия колективен трудов договор за системата на предучилищното и училищното образование. Той бе подписан от министъра на образованието и науката акад. Николай Денков и социалните партньори в средното образование.

Съответно минималната заплата на старши

учител и старши възпитател става 1460 лв., на главен учител и главен възпитател – 1516 лв., на зам.-директор – 1595 лв., и на директор – 1724 лв.

Еднакво с учителските заплати са увеличават възнагражденията на ресурсните учители, възпитателите, ръководителите на направление „ИКТ“, логопедите, психолозите, педагогическите съветници, корепетиторите, хореографите, рехабилитаторите на слуха и говора и треньорите по вид спорт в детските градини и училищата.

С 10% нарастват и лекторските часове над задължителния преподавателски норматив. Техните стойности са различни в зависимост от придобитата образователно-квалификационна степен. 9,35 лв. на час ще получават учителите с диплома

за бакалавър или магистър, 6,93 лв. на час ще се полагат на педагогическите специалисти със средно образование.

Възнагражденията на непедагогическия персонал се обвързват с минималната работна заплата за страната. Помощник-готвачите, помощник-възпитателите и други подобни на тях длъжности ще получават поне 105% от минималната заплата, или 745,50 лв.; готвачите, огнярите, охранителите, помощник-възпитателите и други подобни – най-малко 110% от минималната заплата, или 781 лв.; домакините, каснерите, техническите секретари и други подобни – поне 115% от минималната заплата, или 816,50 лв. За счетоводителите, главните счетоводители, библиотекарите и други се предвиждат заплати, не

по-ниски от 125% от минималното възнаграждение, или 887,50 лв.

Отпадат допълнителните 10 дни платен отпуск след боледуване от COVID-19, които досега можеха да ползват всички работещи в образователни институции. Вместо тях след коронавирус педагогическите специалисти получават правото на допълнителни профилактични прегледи, консултации и/или изследвания в рамките на Националната програма „Профилактика и рехабилитация на педагогическите специалисти“, която се очаква да бъде продължена и през тази година.

Остават двата допълнителни дни платен отпуск при ваксиниране. Те вече ще могат да се ползват само в деня на имунизацията и на следващия ден. **Аз-буки**

Награди за математици педагози

Двама учители от София и Варна са лауреати на наградите на Съюза на математиците в България (СМБ) и Международната фондация „Св. св. Кирил и Методий“ за 2022 г. Елеонора Павлова от Математическата гимназия „Д-р Петър Берон“ във Варна и Ирина Шаркова от Първа частна математическа гимназия – София, получиха призове си при откриването на 51-вата годишна конференция на СМБ. Гости на церемонията бяха Ралица Манолова – областен управител на Ловеч, кметът на Трявна Силвия Кръстева, началникът на РУО – Габрово, Георги Маринов.

„Връчването на наградите има изключително мотивиращ за преподавателите ефект и дава възможност да се види резултатът от добрата им работа, както и успехите на техните ученици“, каза по време на церемонията чл.-кор. проф. Николай Николов – председател на СМБ.

От 1994 г. до днес всяка година, с изключение на безызаната от пандемията 2020 г., Международната фондация „Св. св. Кирил и Методий“ и Съюзът на математиците в България отличават заедно учители по математика, информатика и информационни технологии, които през последните пет години имат значим принос за откриване и развитие на талантливи ученици. Инициативата се ползва с изключителен престиж сред математическата колегия, номинации се правят от секциите на СМБ в страната и от отделни членове на Съюза. Кандидатурите се класират въз основа на критерии като постижения на възпитаници на номинираните учители на международни, национални и регионални състезания, публикации на кандидата и негови ученици, участие в научни и методически конференции и в

Снимка „Аз-буки“

Известният български учен и математик доц. Евгения Сенгова (в средата) лично връчи наградите на носителите на тазгодишния приз Ирина Шаркова (вляво) и Елеонора Павлова (вдясно)

Победителите

Елеонора Павлова е главен учител по информатика и ИТ в МГ „Д-р Петър Берон“ – Варна. Преди това е била главен учител в Националната гимназия за хуманитарни науки и изкуства „Константин Преславски“ – Варна, както и помощник-директор на Хуманитарната гимназия „Константин Преславски“. Автор на публикации в наши и чуждестранни издания. Нейните ученици са носители на множество медали и грамоти.

Ирина Шаркова е старши учител в Първа частна математическа гимназия – София. Била е учител и главен учител в СМГ. Участвала е в комисиите на МОН за подготовка на тестове за изпит по математика след VII клас и за подготовка на материали за държавни зрелостни изпити. Член е на Националната комисия за извънкласна работа по математика за VI – VIII клас от 2008 до 2017 г. Възпитаниците на Ирина Шаркова печелят отличия от национални и международни състезания и олимпиади.

проявите на Ученическия институт по математика и информатика. Наградите на удостоените учители

традиционно се връчват по време на годишните пролетни конференции на СМБ. **Аз-буки**

Снимка ПГИУ „Елиас Канети“ – Русе

Идея за разработването на очила за виртуална реалност, чрез които да се разглеждат 3D модели на културно-историческо наследство на България, печели първо място в националния кръг на състезанието „Най-добра бизнес идея“. Неин автор е отбор „Евлоги и Христо Георгиеви“, в който влизат дванайсетокласници от ПГ по икономика и туризъм в Петрич, Земеделската професионална гимназия – Сандански, Неврокопската професионална гимназия – Гоце Делчев, и ПГ по икономика – Смолян. На второ място е класирана идеята на отбор „Иван Вездър“ за създаване на музей, който да обединява реални обекти с виртуална реалност. Трети е тимът „Любен Рабчев“ с идеята за исторически маршрут в Южна България, по който да има екоавтобусни спирки с естествено затревяване и соларни панели

Працаме стипендианти в топ университетите

Държавата ще подпомага следването чрез Национална програма „Фонд „Стефан Стамболов“ срещу работа в България

До 10 стипендии от по 200 000 лв. всяка за обучение в топ университетите по света ще отпуска държавата във всяка от следващите три години. Това предвижда проект на Решение на МС за одобряване на Националната програма „Фонд „Стефан Стамболов“, публикуван за обществено обсъждане. Общият бюджет на Програмата, която започва от учебната 2022/2023 г., е 6 149 700 лв.

Избраните кандидати ще подписват договори с МОН, според които поемат задължението да се върнат в България след завършване на образованието си и да бъдат в трудово и/или гражданско правоотношение за период от поне 3 години. Предвижда се gratuitен период от максимум 6 месеца след завършване с цел допълнителна квалификация и/или професионално развитие преди завръщане у нас. При неизпълнение на задълженията бенефициентът ще възстановява стойността на получената стипендия плюс лихва.

Стипендиите ще покриват таксата за обучението в чуждестранното висше училище, транспорт до и от държавата, в която ще се провежда обучението – еднократно при започване и приключване на обучението, разходи по настаняване (месечно) до размера на фиксирания месечен наем в студентските общежития към съответното висше училище, както и медицинска застраховка за периода на обучението. Финансирането се осигурява за период, припокриващ се с този за обучение по специалността, посочен от чуждестранното висше училище в академичния календар на специалността.

Процесът по подбор на кандидатите ще протича в три етапа, които включват разглеждане на документи, представяне на видеовизитка и провеждане на индивидуално интервю. Информационната кампания и канди-

датурата по Програмата имат възможност да се обучават в някой от топ 24-те университета в световен мащаб, посочени в списък, изготвен от МОН. Той включва първите 15 на четирите водещи световни класации на висши училища, актуални към момента на разработване на програмата – CWUR, QS World University Rankings, Shanghai Ranking's и The Times Higher Education World University Rankings. Списъкът се актуализира всяка година преди началото на кампанията.

Тази година в него попадат California Institute of Technology (САЩ), Columbia University (САЩ), Cornell University (САЩ), EPFL (Швейцария), ETH Zurich – Swiss Federal Institute of Technology (Швейцария), Harvard University (САЩ), Imperial College London (Великобритания), Johns Hopkins University (САЩ), Massachusetts Institute of Technology (САЩ), Nanyang Technological University (Сингапур), National University of Singapore (Сингапур), Paris-Saclay University (Франция), Princeton University (САЩ), Stanford University (САЩ), The University of Chicago (САЩ), UCL (Великобритания), University of California, Berkeley (САЩ), University of California, Los Angeles (САЩ), University of Cambridge (Великобритания), University of Michigan, Ann Arbor (САЩ), University of Oxford (Великобритания), University of Pennsylvania (САЩ), University of Tokyo (Япония) и Yale University (САЩ).

датурата за учебната 2022/2023 г. ще започнат през май 2022 г. Подборът на кандидати, одобряването и обявяването на бенефициенти ще бъдат през юни, а подписването на договорите и заминаването – в периода юли – септември. Комисията за избор на бенефициентите е съставена от представители на МОН.

По Програмата могат да кандидатстват лица с българско гражданство, които имат диплома за завършена бакалавърска или магистърска степен, придобита до 5 години преди кандидатстването за стипендия по Програмата в професионално направление, съответстващо на желаната магистърска програма. Те трябва да имат успех не по-малък от много добър 5,00 или еквивалентна му (за дипломи за придобито висше образование в чужбина). Необходимо е да са одобрени след

процедура по кандидатстване за прием в магистърска програма в чуждестранно висше училище, попадащо в списък с топ 24-те водещи институции за висше образование в световен мащаб, изготвен от МОН. Трябва да отговорят и на условията за прием в избраното от тях висше училище и да владеят на ниво В2 или по-високо езика, на който ще се провежда обучението.

С предимство ще се ползват кандидати, които до момента на кандидатстване не са учили в чужбина и не са се обучавали за придобиване на образователно-квалификационна степен „Магистър“ след образователно-квалификационна степен „Бакалавър“, имат завършено предходно висше образование в ОКС „Бакалавър“ в България, както и притежават професионален опит в избраната от кандидата сфера на обучение. **АЗБУКИ**

Кампания на Института за български език – БАН, и в „Аз-буки“

Кой е оптималният избор

Симеон СТЕФАНОВ*

През миналата година се наслушахме на политически програми и обещания. Политиците обичат да обещават и да се хвалят. Затова и често чувахме от тях: „Правителството ще вземе *най-оптималното* решение в така създалата се ситуация“, „Ще изберем *най-оптималния* вариант“, „Въведохме *най-оптималните* мерки срещу разпространението на заразната болест“... Не знаем какво говорят подобни фрази на останалите избиратели, но за нас, езиковедите, те са знак, че някои политици не умеят да си служат с езика и често използват думи и изрази по неподходящ начин.

Прилагателното име *оптимален* ‘най-благоприятен, най-добър; който най-много съответства на желаните условия’ навлиза в българския език чрез руското *оптимальный*, немското *optimal*, френското *optimal* от латинското *optimus* (-a, -um) ‘най-добър’ (Речник на чуждите думи в българския език 1982, 598) и е превъзходна степен на латинското прилагателно име *bonus* (-a, -um) ‘добър’, *melior* ‘най-добър’. Следователно *оптимален* не трябва да бъде повторено степенувано. А споменатите в началото политически обещания би трябвало да гласят: „Правителството ще вземе *най-доброто* решение в така създалата се ситуация | Правителството ще вземе *оптималното* решение в така създалата се ситуация“, „Ще изберем *най-добрия* вариант | Ще изберем *оптималния* вариант“, „Въведохме *най-добрите* мерки срещу разпространението на заразната болест | Въведохме *оптималните* мерки срещу разпространението на заразната болест“.

Подобни неуместни употреби ни показват колко е важно да използваме думи и изрази, които разбираме, за да бъдат убедителни посланията ни, да достигнат до хората и те да направят оптималния избор за себе си.

*Д-р Симеон Стефанов е главен асистент в Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ при Българската академия на науките.

Наг 3,4 млрд. лв. за образование...

От стр. 1

Фон дер Лайен пристига днес в София по покана на министър-председателя и в рамките на визитата си ще потвърди подкрепата на ЕК за българския План за възстановяване и устойчивост. У нас тя ще проведе срещи с министри, представители на политическите партии в управляващата коалиция, ще посети Софийския университет „Св. Климент Охридски“ – един от бенефициентите по Плана за възстановяване и устойчивост, където ще се запознае с проекти на иновативни компании.

Планът за възстановяване и устойчивост на България беше предаден на 15 октомври 2021 г. В рамките на оценката ЕК подчерта необходимостта от промени в области като енергетика, върховенство на закона и транспорт, за да бъде постигнато съответствие с европейските изисквания. Правителството го актуализира и сега той включва 57 инвестиции и

47 реформи в 12 различни сфери, които трябва да бъдат реализирани до края на 2026 г. Мерки в областта на образованието и социалната сфера ще подкрепят обновяването и изграждането на училища, закупуването на съвременна медицинска апаратура, изграждането на система за въздушна спешна помощ, както и засилване на мерките за социално подпомагане.

Другите три стълба от Плана за възстановяване и устойчивост са „Зелена България“, за който са предвидени 5,7 млрд. лева, „Свързана България“ – 2,5 млрд. лева, и „Справедлива България“ – 2 млрд. лв.

Европейската комисия одобрява Плана днес, след което в рамките на две до четири седмици той трябва да бъде приет и от Съвета на ЕС и да се подпише финансово споразумение. Получаването на първия транш по него може да се очаква през есента на т.г., а на последния – през декември 2026 г. **АЗБУКИ**

Водороден автомобил се зарежда за 3 минути

Българският еврокомисар Мария Габриел тества прототип на автомобил, задвижван от водород, на пистата за състезанието „24-те часа на Льо Ман“ във Франция. Спортният автомобил е разработен от екипа на „Мисия Н24“, за да се състезава за Купата на Льо Ман. Автомобилът ще участва под номер 24 и ще бъде единственият в подраздела за иновации. Прототипът ускорява до 100 км/ч. за 2 секунди, максималната му скорост е 300 км/ч. и се зарежда само за 3 минути.

„Водородният транспорт е вече реалност. Чистият водород има ключова роля не само за „зеления“ преход в областта на транспорта, но и за енергийната ни автономност. Амбицията ни е неутралност по отношение на климата до 2050 г.

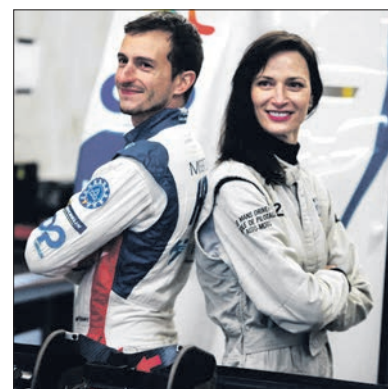

и намаляване емисиите на парникови газове с 55% до 2030 г. Постигането на тези цели изисква мащабни инвестиции в енергия от възобновяеми източници и зелен водород“, коментира Мария Габриел.

Тя подчерта още, че преходът към водородна икономика засяга всички сектори. Публично-частното партньорство за чист водород по програма „Хоризонт Европа“ мобилизира 2 млрд. евро финансиране до 2027 г. с цел ускоряване разработването и внедряването на технологии за чист водород, включително за трудно декарбонизирани сектори като

транспорта и индустрията. Българският еврокомисар акцентира и върху създаването на водородни „долини“ – проекти за изграждане на цялостна верига за водород, съчетаваща производство, инфраструктура и потребление в конкретен регион.

Според Габриел е ключово да се инвестира и в умения. Един милион висококвалифицирани работни места се очаква да бъдат създадени до 2030 г. във водородните технологии.

В НЯКОЛКО РЕДА

СВОИ ЕКСПЕРТИ ЗА НОВАТА ИНИЦИАТИВА „Българска коалиция срещу дезинформацията“ са поканени да излъчат медии, правителството, служители на ЕК, UNICEF България, СЗО и посолства на страните членки на Европейския съюз у нас. Нейната цел е да се подпомогне работата на журналистите, които професионално произвеждат статии или други материали, но нямат физически и финансов ресурс да следят морето от дезинформация, което ни залива. Това обясни Никола Миладинов – съветник „Преса и медии“ в Представителството на Европейската комисия в България. Той уточни, че с близо 60 представители на Българската коалиция на дезинформация ще се осигури човешки ресурс, нещо като електронна чат група, в която всички споделят линкове към това какво са засекли – случаи на дезинформация и смущаващи твърдения.

В ДВЕ ДИСКУСИИ ЗА ИНОВАЦИИ се включи българският еврокомисар Мария Габриел. На 6 април тя участва в пленарен дебат на тема „Глобален подход към научните изследвания и иновациите: Стратегията на Европа за международно сътрудничество в един променящ се свят“. На него бе обсъдена ролята на международното сътрудничество за научните изследвания и иновациите и насърчането на отворената наука и достъпа до данни и информация. На 7 април тя откри форум за иновации в Севиля и участва като лектор в панела „Партньорства за регионални иновации“. Събитието е организирано от ЕК, за да се обсъдят предизвикателствата и възможностите в сферата на иновациите, образованието, кохезионната и индустриалната политика.

ДО КРАЯ НА АПРИЛ БЪЛГАРСКИТЕ ЗРИТЕЛИ могат да гледат онлайн трите филма, номинирани за Наградата LUX на публиката, и да гласуват за своя фаворит. Те могат да ги видят безплатно на платформата на международния фестивал „София Филм Фест“, а след това да гласуват за любимия си филм до 25 май 2022 г. на платформата <https://luxaward.eu/bg/#voting>, като го оценят с една до пет звезди. Церемонията по връчване на Наградата LUX на публиката ще се проведе на 8 юни в ЕП в Страсбург. Трите номинирани филма – „Бягство“, „Великата свобода“ и „Quo Vadis, Auda?“, бяха обявени по време на Европейските филмови награди в Берлин през декември 2021 г. Носителят на наградата LUX на публиката ще бъде определен от гласовете на публиката и на евродепутатите, като двете групи ще имат равна тежест от 50% в крайната оценка. От 2007 г. ЕП оказва подкрепа при разпространението на европейски филми, като осигурява субтитри на 24-те официални езика на ЕС за всички филми финалисти на Наградата LUX и подпомага разпространението им.

Образованието подготвя за бъдещи кризи

Предлагат бюджет от две програми в подкрепа на украинските ученици, учители и изследователи

Страница на Антоанета НАЙДЕНОВА

Устойчивостта на европейското образователно пространство и националните системи за образование и обучение при кризи обсъди Съветът на министрите на ЕС по образование в присъствието на украинския образователен министър Сергей Шкарлет. В рамките на два дни в Люксембург се проведе още съвети на министрите на културата, на спорта и на младежта на ЕС.

„Две големи кризи засегнаха Европа през последните години – пандемията от COVID-19 и руската военна агресия в Украйна. Една от важните поуки е, че образованието е ключово за реакцията при кризи. Достъпът до образование и социализацията в училище са централни за личностното развитие на младите хора. С държавите

членки съмахме да дадем бърз и адекватен отговор – с координирани действия, с програмата „Еразъм+“ и достъп до онлайн образователно съдържание“, заяви българският еврокомисар Мария Габриел.

Сред предприетите спешни мерки е новият инструмент „Действия по линия на сближаването за бежанците в Европа“ (CARE), който позволява на държавите да предоставят спешна помощ на украинските бежанци. Европейският портал за училищно образование се превърна в място за споделяне на опит за приобщаване на младите украинци в образователните системи, включително чрез публикуване на учебни материали на украински език. В резултат на предприетите досега мерки по „Еразъм+“ бенефициентите могат да насочват част от средствата по проектите за подпомагане на украинските бежанци.

„Целим подкрепата ни да обхване всеки нуждаещ се от достъп до образование“,

подчерта Мария Габриел. Тя предлага 200 млн. евро от бюджета на „Еразъм+“ за 2027 г. да бъдат на разположение през 2023 г. за украинските ученици и учители. А за научните изследователи от Украйна да бъдат насочени за стипендии 25 млн. евро по програмата „Мария Склодовска-Кюри“, което ще позволи на 200 изследователи в продължение на две години да осъществяват научната си дейност в университет в държава членка. За да бъдат реализирани тези две предложения, трябва да бъдат разгледани и одобрени от Съвета на ЕС и от ЕП.

Основните теми на Съвета на министрите на културата на ЕС са мобилността на творците и артистите, насърчането на културното многообразие и межкултурния диалог и дейностите за опазване на културното наследство в Украйна, обсъдени с украинския министър на културата Олександр Ткаченко.

„Ще подкрепим културните и творческите сектори на Украйна с мерки в две направ-

ления – защита на творците и работещите в културния сектор и действия за опазване на културното наследство на Украйна“, заяви Мария Габриел. Тя добави, че това ще стане чрез програма „Творческа Европа“, в която ще бъдат включени повече украински партньори, а с Механизма за гражданска защита на ЕС ще бъде предоставена подкрепа за възстановяване на културното наследство в Украйна.

На Съвета на министрите на спорта на ЕС бе обсъдена връзката между спорта и устойчивото развитие. В него участва министърът на младежта и спорта Радостин Василев. Той отбеляза, че „в израз на солидарност публичните власти и спортните организации в България полагат съвместни усилия за настаняването на украински спортисти и подsigуряването на спортни бази за тренировки. България има нужда от помощ в тази своя функция и приветства искането на Полша за създаването на подобен механизъм“.

Евродепутатите обсъдиха със Съвета на ЕС и ЕК какво още може да се направи, за да се защитят от трафик и експлоатация децата, бягащи от войната в Украйна. След нахлуването на Русия в Украйна повече от 4,2 млн. души са принудени да напуснат домовете си и да потърсят убежище. По данни на УНИЦЕФ почти половината от бягащите са непълнолетни и се нуждаят от засилена защита. От 3 март се активира статутът на временна закрила за бежанците от Украйна, който им дава право на пребиваване, достъп до образование и пазара на труда, а сега се разработва план от 10 точки за засилване на общия европейски отговор. Той ще включва платформа на ЕС за регистрация и координация на транспорта, и конкретни насоки за приемане и подкрепа на деца

Снимка УНИЦЕФ

STEM кабинетите – голямото предизвикателство

Те трябва да бъдат максимално функционални и да има ясна визия за какво точно ще се използват

STEM кабинетите са последният писък на мода в образователната система у нас. Благодарение на Националната програма „Изграждане на училищна STEM среда“ на Министерството на образованието и науката все повече училища разкриват кабинети по природни науки. Каква е основната цел на тези кабинети? Как трябва да се използват те най-ефективно? Какви се предимствата на новите учебни програми, по които учат учениците в гимназиален етап?

На тези и други въпроси отговарят Никола Каравасилев – ръководител на олимпийския отбор по астрономия и астрофизика и учител в Частно средно училище Izzi Science for Kids, и Наско Стаменов – учител по химия в Националната природо-математическа гимназия „Академик Любомир Чакалов“, а също и в Izzi Science for Kids.

Зина СОКОЛОВА

Двамата учители вече две години преподават по новите програми в профилиращи паралелки. Единодушни са, че програмите, като цяло, са много добри.

„В момента вече съм на последния, 4-ти модул и имам поглед върху целия учебен материал за XI и XII клас – казва Наско Стаменов. – В програмата по химия има няколко положителни неща.

Четирите модула са смислено подредени, а последният е за аналитична химия. Така можем да ангажираме учениците от XII клас през втория срок, което практически не се случваше преди. Тогава цялата година се учеше органична химия и часовете за нея свършваха по някое време преди края на срока. Учениците приемаха това като знак да спрат да идват на училище и да се готвят сами за приемните изпити. Докато сега те са ангажирани с друг раздел, в който има лабораторни часове, и мотивацията им да влизат в клас, е по-голяма.“

По физика модулите са 5, като през първия срок в XI клас се учи механика в раздела „Движение и енергия“. Вторият срок се изучават електричество и магнетизъм и оптика, модул „Поле и енергия“. Според Никола Каравасилев материалът по физика, особено за XI клас, е твърде много за една учебна година. Трудно може да се очаква един учител да предаде цялата механика – при това доста подробно, плъс останалия материал, и то за 5 часа седмично. Трябва да се намери начин това да се балансира, защото материалът е необходим и трудно може нещо да се махне.

„В училището, където работя, вода профил физика за XI и XII клас – казва Каравасилев. – Много от единайсетокласниците се подготвят и за състезания и се предполага, че не разчитат само на заниманията в редовните часове. На практика, нещата, които се изучават по програма, са ги усвоили още в IX и X клас. Затова си позволяваме да вървим по-бързо, но не навсякъде това възможно. А и не всички ученици могат да бъдат състезатели. Някои деца се

насочват към физиката в X клас, което също е нормално. На мен много ми харесва, че в програмата е предвиден специален раздел за експериментална физика. Доскоро голям проблем бе, че в училищата не се правеха експерименти. И заниманията минаваха на хартия. Престъпно е да се преподава наука по този начин. Това ощетява учениците. Затова се радвам, че

в този модул са предвидени доста експерименти за онгледяване на материала.

Учениците се учат да работят с данни, да ги представят графично, да извличат информация, което ще им е много полезно, като отидат да следват в университет. В XII клас много ми харесва разделът за съвременна физика. Многократно съм отбелязвал, че в учебниците, по които съм учил, последните два века ги няма. А на един млад човек, запален по физиката, ще са му интересни най-новите неща. Физиката, и особено астрономията, предлагат невероятно поле за нови открития буквално всяка година. Често казвам на дванайсетокласниците: сега започваме да учим астрономия. До края на годината със сигурност ще учите за нещо, което още не е открито.“

Що се отнася до химията, най-тежък е третият модул – органичната химия, казва Наско Стаменов, който участва в авторските колективи на учебниците и по четирите модула. В третия модул за първи път се разглеждат повече механизми – нещо, което преди го е нямало. А в много други държави органичната химия не се учи през класовете съединения, а през видовете механизми. И това води до по-добро разбиране. В неорганичната химия им повече математика, повече графики – нещо, което се е пренебрегвало преди.

„И физиката, и химията са просто математика на собствен език – подчертава Стаменов. – В аналитичната химия най-ценното като нов материал е, че най-накрая ученици имат часове за инструментални методи на анализ. Те са истинската аналитична химия в момента. Смесването на

вещества в епруветки е много остарял метод. Днес се работи така – взима се проба, слага се в апарат и се получава резултат. За да стане ясно успешно ли е синтезирано едно ново лекарство, проба от него се слага в апарата и се изследва.“

Има оплаквания, че часовете не достигат, казва учителят по химия. Според него това е най-вече заради лош дизайн на програмата на ниво училище. В ННМГ няма проблем в това отношение – часовете, които са за профилиращите предмети, са повече. А какви предмети или допълнителни часове ще се сложат, е от изключителна важност за това колко добре ще вървят модулите. Ако се слагат по 2 часа на профилиращ предмет и тези предмети са много, всичко ще куца. По-добре е да има по-малко профилиращи предмети, но с повече часове.

„И в четирите модула има заети часове за експерименти, което е много добре – продължава Стаменов. – Това кара и учители, които не са искали да правят експерименти, да ги правят и учениците да ги видят. Има много оплаквания за невъзможност да се правят експерименти, но те са неоснователни. В четвъртия модул всички експерименти могат да се направят дори с неща, купени в бакалията или аптеката. Там започваме с екстракция – необходими са ни железария, аптека, спринцовка и лампов газ. Може да екстрахираме йода от йодната тинктура. Искаме да покажем принципа на дадено нещо, учениците да го видят. И модулите позволяват това. Нещо повече – учениците могат да го правят дори вкъщи по време на онлайн обучението. Миналата година в XI клас се наложи да правим точно това – упражнение за химична кинетика в домашна обстановка. И резултатите, които получиха, и графиките, които направиха, не бяха много по-различни от упражнението в училищната лаборатория.“

Колкото до STEM кабинетите и двамата учители са категорични, че един такъв кабинет трябва да

се изгражда целенасочено, а не за него да се купува каквото хрумне на някого. Тези кабинети не трябва да приличат на университетски лаборатории за аналитични изследвания, тъй като това би струвало скъпо. Ако се вземат само необходимите неща за гимназиалния етап, кабинетът може да се направи с изключително скромнен бюджет. За химията например са нужни устойчиви маси, малко стъклария, малко химикали – и толкова. Това е напълно постижимо. Но ако се вземат най-модерни мебели или пък апарати, които не са нужни, парите ще са похарчени, а работещ STEM кабинет няма да има.

„Когато се прави такъв кабинет, трябва да сме наясно за какво ще се ползва – уточнява Наско Стаменов. – Програмите са известни отпреди да има учебници. Там са описани експериментите. Така че може да се направи списък с необходимите неща за един STEM кабинет с ясното знание за какво ще се ползва. Този подход позволява с малко да се направи много. Ако се работи на едро, ще получим нещо много лъскаво, което изглежда добре на снимки, но е напълно безполезно за часове по природни науки. На нас ни трябва неща, които да обединят науката с технологиите и математиката. Но за математиката стигат лист и молив. От оборудване се нуждаят химията, физиката и биологията. Един такъв кабинет не трябва да е сложен, а максимално функционален.

Идеята е да привлечем младите хора, които могат да свързват познание, което имат, с непознат проблем и да намерят решение.

Ние само трябва да им дадем необходимото, за да могат да намерят това решение.“

„Като се каже STEM център, се

предполага провеждането на часове по повече от една дисциплина – казва Никола Каравасилев. – Тук е заложен интердисциплинарният подход – винаги съм защитавал идеята, че изучаването на отделните предмети откъслечно ограничава мисленето на учениците и те трудно правят междупредметни връзки. STEM кабинетите изглеждат лъскаво, но съдържанието е почти нула. Много училища се концентрираха върху модулни мебели, красиво боядисани стени, интерактивни дъски, таблети. Не е лошо, но не знам каква работа ще вършат тези неща. Много усилия бяха хвърлени в тази насока, а фокусът не трябва да е там. Имам по-особено мнение по отношение на това какво точно гоним.

Не гоним непременно бройка ученици. Честно казано, бих се чудил какво ще правим 60 души, завършващи астрофизика или аналитична химия годишно. Няма толкова работни места. По-скоро търсим хората, които имат нужда да бъдат мотивирани навреме. Губим много талантливи ученици, които не попадат в подходяща среда и любовитството им умира в VII – VIII клас. По това време се сблъскват с реалността, почват да се чудят какво ще работят, насочват се към програмиране. И така се лишаваме от химици, физици, биолози. Не гоним бройка, а хора с мотивация. Природните науки, изучавани в университет, ще бъдат винаги, малко или много, екзотични. Те няма да бъдат масово търсени специалности, важното е там да попадат най-мотивирани.“

И двамата учители са категорични, че обучението по природни науки е изключително полезно. И не само за да изгражда бъдещи учени, а най-вече заради начина на мислене и общата култура, която дава на учениците. Но за да се постигне този ефект, много важна е ролята на самите учители. Новите програми и STEM кабинетите изискват учителите да са готови като мотивация да се справят с това предизвикателство.

Снимка Пресцентър Община Русе

STEM кабинетите имат за цел да възродят интереса към природните науки

Най-важният урок

Професията помощник-възпитател дава шанс за младите хора на СУ „Васил Левски“ в Брезник

Надя КАНТАРЕВА

Тридесет и пет са селищата на община Брезник. Две са училищата, които събират децата от всички тези селища. СУ „Васил Левски“ е в самия град Брезник. Малко са училищата ни, защото децата са малко. А и много от тях родителите ги водят в областния град – казват местните хора.

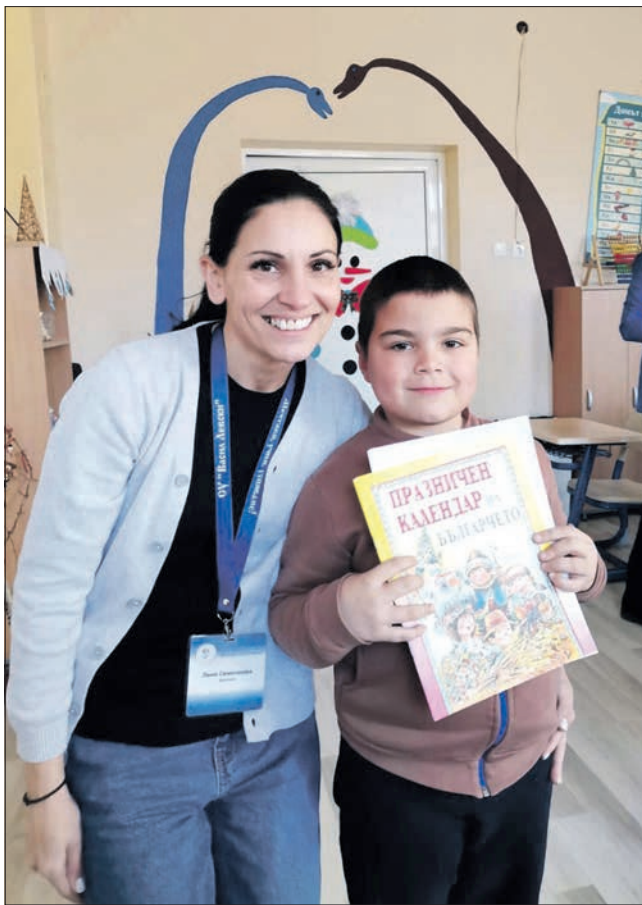
Училището в Брезник се вижда отдалеч. Сградата, специално строена за него, е реновирана, дворът е със спортни площадки, пълни с деца. „По-добри условия не можем да искаме – казва Лина Симеонова, директор от близо две години на СУ „В. Левски“. – Имах късмет. Колегите преди мен заедно с Общината кандидатствали с проект за саниране на сградата. Оставаше ни да освежим кабинетите, някъде подменихме оборудването. Имаме чудесен проект за една от външните стени на сградата – на нея световно известният стрийт арт

художник Станислав Трифонов – Насимо, ще изобрази портрет на Левски.“

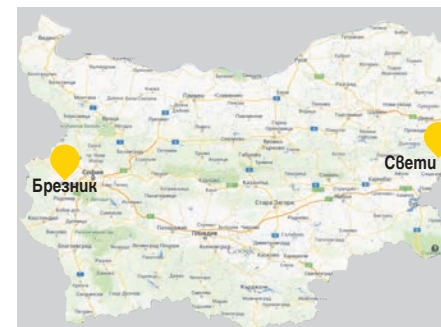
377 са учениците в брезнишкото училище. Педагозите му твърдят, че отпадаци няма. Изключение са семействата от т.нар. дървари – хора, търсещи сезонна работа, предимно дървосекачи. Децата им тръгват с тях и учат по за няколко месеца, където се установи за сезона семейството. Според директорката, макар и единици, тези деца не бива да се загърбват от институциите. Начинът им на живот ги лишава от истинско образование, от социална адаптация, а това означава и от житейски шанс.

Лина Симеонова е със специалност психология, това и практикува преди директорския си мандат. Работила е предимно с деца със специални образователни потребности. Има опит като ресурсен учител в детски градини и училища в Радомир, Перник... Може би подтикната от професионалната си експертиза, първото, което прави като ръководител, е да създаде екип, който работи с 28-те деца със СОП в училището. Екипът е от двама ресурсни

Снимка СУ „Васил Левски“ – Брезник

Директорката Лина Симеонова с един от своите възпитаници

В този брой „Маршрути „Аз-буки““ ни отвежда на гости в СУ „Васил Левски“ в Брезник, област Перник, и в ОУ „Св.св. Кирил и Методий“ – Свети Влас, област Бургас.

В училището в Брезник се учат

според буквата на рафта. Опитвам се да им дам функционална грамотност. Академичните знания, които се стремим буквално да налеем в главите им, не са толкова важни, колкото да получат елементарни компетентности, отношение към заобикалящото ги. Учебното съдържание прелива. Препускаме през него, а децата не знаят елементарни неща“, обяснява Симеонова.

В СУ „В. Левски“ работят по различни инициативи и проекти. Кандидатстват по много програми. И успяват. През изминалата година са отхвърлени само по една – за реновиране на библиотеката. Но направили със собствени средства някои подобрения на старото помещение. По проект е Откритата класна стая, по друг – кът и площадка за безопасно движение. Продължава работата на учителите по проекти за приобщаващо образование и за подпомагане на учениците в условията на кризи. Правят обучения за работа с компютърната техника не само за учениците, а и учители и родители, които имат нужда от помощ, за да се справят с новите технологии.

Оборудвали ИТ кабинети за специалностите в двете профилирани паралелки – по софтуерни и хардуерни науки с разширена подготовка по чужди езици. В последната учебна година е разкрита и професионална паралелка – за помощник-възпитател. Изборът е с презумпцията младите хора да имат възможност да получат професия със завършване на средното си образование. Не всеки възпитаник на училището ще продължи образованието си. Затова му е нужна основа, която да развие като професия. За догодина ще прибавят и профил предприемачество. Искат да научат децата как да правят план за разпределение на финансови средства, как да планират собствен бизнес. Въобще неща, които ще са им полезни в бъдеще.

Колкото повече натрупва опит, толкова повече Лина Симеонова говори с увереност за наболелия проблем – нуждата от промени на учебните програми и учебното съдържание. „Спор няма – промяната им е належаща. Много от съдържанието е в повече. Трябва да се настроим спрямо новото време, спрямо индивидуалните потребности на децата, да намерим начин да достигнем до тях. С това учебно съдържание не става, защото е безинтересно, отблъсква ги. Как да задържим вниманието им в клас? Като прибавим и ковид кризата! Има деца, които епидемията ги завари в първи клас, минаха втори почти без да стъпят в училище, и сега в трети клас не се познават. Не са били в училищна среда. Не са научени на взаимодействие. Нерядко виждам тревожни деца. А това не бива да се допуска.“

За малки и големи художници

Нов вид бои, подходящи за рисуване и декорация върху всякаква повърхност, като дърво, метал, керамика, текстил, декупаж, разработки българската „Лакпром“. Цветните акрилни бои са на водна основа и са подходящи както за художници, така и за ученици и деца.

В арткомплекта са включени шест основни цвята акрилна матбоа – бяла, черна, жълта, червена, синя, зелена, и два допълнителни цвята с ефект на перла – сребърна и златна. Нанесените бои не се напукват, не избледняват. В комплекта е включена и четка от естествен косъм.

Напоследък се наблюдава засилен интерес към подобни продукти, но се предлагат основно от внос, обясняват от родната фирма. Това е причината да се замисли изцяло български продукт, който да е гарантирано безвреден и за най-малките художници. Новите акрилни бои са разработени след направено проучване на изискванията и очакванията, които имат художници и приложници за създаване на техните произведения на изкуството. Предлаганите моноцветове позволяват лесно смесване за получаване на нови цветове и нюанси, не се напукват и издържат на UV лъчи. Включените в комплекта перлени бромати служат за подсилване на определени елементи от картината или рамката. „Считаме, че с този комплект отговаряме на определени потребности на дейците на изкуството. Териториалната ни близост и удобните комуникации са предпоставка за изграждане на стабилни връзки за поръчки и бързи доставки – обясняват от „Лакпром“. – Разчитаме и на ползотворна обратна връзка с нашите клиенти, за да можем да покриваме допълнителните им изисквания към боите и към други продукти, които бихме могли да им предложим“, казват още от българския производител. **АЗ-БУКИ**

учители, психолог, педагогически съветник, логопед. От тази година е назначен и помощник-учител, който подпомага приобщаването на тези деца, особено в началото, когато още навлизат в социалния си живот.

„Помощник-учителят работи заедно с учителя в класната стая, който само така може да се съсредоточи в обучителния процес. Помощник-педагогът е важен при адаптацията на децата със затруднения за постигане на хармония в самия клас, между участниците в образователния процес. Имаме случай с ученик от аутистичния спектър, много трудно се приобщаваше към новата среда. Изключително благодарение на помощника той успя да се социализира“, обяснява Симеонова. Подходили към детето с персонално внимание. Направили го дежурен ученик, което не само му допаднало, но и го амбицирало да бъде в клас със съучениците си. С това дали и най-важния урок на учениците си – на уважение, на емпатия към другия. Този урок започнал още от детската градина. В училището децата идвали вече подготвени да приемат другия такъв, какъвто е.

В работата си с децата в риск успяват и заради партньорството на родителите, което невинаги намират в педагогическото си ежедневие. Обикновено работата с родителите е най-трудна. Семействата са натоварени, съвременният живот е динамичен. Но без съдействието им няма как да се справят. Нормално е те да не искат, по-скоро да не могат да приемат, че детето им е с проблем. Всяко семейство има мечти за потомството си. Ако не се отлага, може да се помогне на много деца с дефицити. Трябва само да се започне отрано, твърдят учителите. „Да, училището е отговорно за

обучението, за социализацията, за възпитанието. Но ние, психолозите казваме: възпитанието на едно дете започва 20 години преди да се роди неговият родител. Вкъщи трябва да поставят правила и граници. От едно дете трябва да изискваш. Не само да се е нахранило. Забравили сме да изискваме от децата си. На родителските срещи винаги повтарям: може да е с „лъжичка отгоре“, но всеки ден изисквайте повече от детето си. Искам родителят да разбере, че нашата роля е да дадем знания, умения, компетентности, въобще отношение към живота. Възпитанието е елемент от всичко това“, споделя Лина Симеонова.

Преди да спечели конкурса за директор на училището в Брезник, не е идвала отдавна в него. Къде ли не е била в Пернишка област като психолог консултант, но не и точно тук. Добре че не подозирала за административната тежест в директорското ежедневие. Едва ли е щяла да се кандидатира. Но добре е човек не всичко да знае. Сега всеки ден, както впрочем и колегите ѝ, идва с униформата на училището, защото се гордее с него. А и дава тон на децата да се научат да харесват училището си. След първата година директорката успява да намери време и за класната стая. Казва, че когато работиш с деца, в нея е истината.

Направили някои промени в обучителния процес, съобразени с новите поколения. Днес децата са различни. Например те са свикнали да получават информация нагледно. Трудно четат. Направили изнесена класна стая, където често провеждат уроци различните класове. „Малките ученици ги качвам в библиотеката и лично аз, когато имат занималня в следобедните часове, им чета любимите книжки. Карам ги те да потърсят книжката

геца от няколко населени места. Екипът работи по различни инициативи и проекти, кандидатура по много програми. Направили са Открита класна стая и площадка за безопасно движение. На една от външните стени на сградата ще бъде нарисувана портретът на Левски.

„При нас растат победители“ – такова е мотото на училището в Свети Влас, област Бургас. И няма никаква тайна – освен в задължителните учебни часове децата с желание се включват в допълнителни състезания, конкурси, общински и национални инициативи.

Донка ТЪНКОШИЕВА

При нас растат победители“ – такова е мотото на училището в Свети Влас, област Бургас. И няма никаква тайна – освен в задължителните учебни часове, децата с желание се включват в допълнителни състезания, конкурси, общински и национални инициативи. Има наситен със събития и инициативи календарен план с дейности.

„Всяка година за нас са запазени чедните места на областните и националните кръгове на олимпиадите по история и география, имаме устойчиви традиции в това направление. На състезанията „Моята родина“, „Математика без граници“, „Многознайко“, „Европейско кенгуру“, национални и общински спортни състезания, конкурси по английски език, за рисунки и други винаги имаме отлични резултати. Тайната е, че се опитваме да възпитаваме децата в смелост и самочувствие, да не се страхуват от провал и да мерят сили и знания със свои връстници – без значение дали са от голям областен град, или от малко градче.

За нас е важно всеки ученик да има не само знания, но и амбиция – да търси той самият начин да „си свери часовника“ с деца на неговата възраст. Още повече че тази информация е полезна и за нас, учителите – по този начин следим нивото на подготовката си спрямо колегите от други училища“, разказва Чубрина Стефанова, директора на ОУ „Св.св. Кирил и Методий“ – Свети Влас.

Коридорните пространства в това училище са превърнати във функционална социална и ценностна инфраструктура от нов тип. А стремежът е децата да бъдат изненадвани непрекъснато. Да се отговаря на техните потребности с модерна и атрактивна среда, която да определя съзнанието им.

„Цветовите, посланията, интериорът, обзавеждането и цялата заобикаляща среда действат подсъзнателно на учениците и провокират по-добра себеизява. Те намаляват агресията и стимулират по-добро отношение към институцията и задълженията им“, убедена е директорката.

Училището е реализирало много проекти, свързани с материалната база, като пространство „5 стаи“, първото училище на открито OUT-OF-SCHOOL, демократичното пространство „Демократос“. Трите проекта са придобили международна популярност и са пример за успешна радикална промяна в училищна среда.

„От какво се нуждаят децата в междучасието – да излязат в коридора, да пият вода, да се раздвижат

Тук се подготвят победители

Първо създаваш условия, после поставяш изисквания – този принцип изведе училището в Свети Влас, Бургаско, в челото в региона

Снимка ОУ „Св.св. Кирил и Методий“ – Свети Влас

Учениците от Свети Влас са изключително дигитално грамотни и много информирани

Чубрина Стефанова, директор

И тъй като наистина имат много енергия, тази година решихме да потърсим вариант този неизчерпаем поток да бъде насочен по подходящ начин и да се избегнат проявите на агресия и тормоз. Затова превърнахме коридора на първия етаж в пътека в Космоса – по пода монтирахме планети и небесни тела и чрез определени стъпки и движения се минава от планета на планета. Някъде трябва да подскочат, другаде – да се завъртят. Може да извършват тези движения самостоятелно, може да си сформират сами екипи и да се състезават. Планетите са направени много сполучливо и интересно и по стените до всяка една от тях има любопитни факти за съответното космическо тяло, така че който стигне пръв до целта, да ги прочете. Тези, които са по-честити и са успели по-бързо да прочетат даден факт за небесно тяло, после го разказват на останалите. Така можем да кажем, че целта ни е постигната – хем нямат време да се карат и да се бутат в коридора, докато чакат да почне следващият час, хем играят, хем са научили нещо ново. Така че всички сме доволни“, обяснява Чубрина Стефанова за новия прочит на междучасията.

Съвременните деца имат нужда не само от движение, те са изключително дигитално грамотни и много информирани. Това крие потенциален риск от разминаване между преподаватели и ученици

по отношение на съвременните технологии. Такова разминаване не се чувства в ОУ „Св.св. Кирил и Методий“. Директорката отдавна е осъзнала факта, че когато атмосферата в един екип е напрегната, недружелюбна и недобра, това може да провали всички – от нея самата до най-малкия ученик. Затова работи усилено, заедно с всички, за преодоляване на разминаванията.

„Поставих амбициозната цел още преди две години – всички да влязат в час с новите технологии. Разбира се, първо се опрях на по-младата част от екипа, по-добре запознатата с технологиите, и на тези, които по-бързо се адаптират. Всички успяха да се подготвят – когато имаше въпроси, ги решавахме бързо. И може би нашето е едно от училищата, които бързо успяха да се адаптират към онлайн обучението. Не се наложи да сменяме няколко платформи, а от самото начало си работихме в платформата, която в момента всички училища ползват. Всекидневно учителите боравят с най-различни приложения, платформи, сайтове, електронни уроци в своите часове, като естествено, това допринася за по-пълноценен и интересен образователен процес. Следвам принципа „Първо създаваш условия, после поставяш изисквания“, обяснява Чубрина Стефанова.

Във всяка класна стая на училището има мултимедия, компютър, интернет, камера. Често уроците протичат в Актовата зала, която е оборудвана с всичко необходимо – подходящо осветление, озвучаване, интернет, мултимедия, компютър, мултитъч.

Вероятно за да се постигнат всички тези резултати, причината все още е корени и в това, че средната възраст на училищния екип е около 40 години. Има четирима-петима учители, които са под 30 години, някои от тях са току-що завършили дори. Те се ползват и с особена подкрепа от директорката, която не се страхува да инвестира в тях,

защото са гъвкави и инициативни.

„Масово се твърди, че младите изкарват по една-две години в системата на образованието и напускат. Тук това не е валидно – напротив, стават все по-нахъсани и отдадени. Трябват им малко внимание, обич и търпение. Стремя се да балансирам – не дискриминирам никого заради възрастта му. За мен е важно човекът да е способен, да работи в екип, да е отворен към новото и да умее да осъществява контакт с ученици и родители. Знам предимствата и на младото, и на по-възрастното поколение. Младите са адаптивни, разчупени и пробивни, а „старата школа“, както обичаме да се шегуваме, носят пък духа на онези учители, от които ние самите сме се учили.

Избирам хората според това, което носят у себе си, а не според данните в личната им карта. Най-трудната и отговорна работа на един директор е умението му да разпознава и усеща хората, интуицията и инстинктите му да подбират екипа си. Това е от ключово значение за успеха на цялото училище“, подчертава Стефанова.

Резултатите в последните години са впечатляващи – преди седем години в училището се обучават 130 деца, а сега са повече от 400. Освен увеличени брой ученици в ОУ „Св.св. Кирил и Методий“ отличен показател е и успеваемостта при външното оценяване. За учебната 2019/2020 г., преди същинската пандемия, учениците от Свети Влас са нареждат на шесто място по резултати от НВО по БЕЛ и на десето място по математика в област Бургас. „Това беше изключителен успех за нас, защото само преди 5 – 6 години имаме по 50% двойки на НВО по математика. Това показва, че вървим в правилната посока“, заключава директорката Стефанова.

От контактите, които поддържат с родителите, става ясно, че част от тях изпращат децата си на частни уроци, не всички, поне по 5 – 6 от

клас. „За съжаление, материалът в задължителната програма и по двата предмета е прекалено обемна, а времето в училище е малко. Затова се налага да затвърждават знания и да търсят частни учители. Но това е проблем, който засяга цялата образователна система. Защото няма голяма логика в това да държиш изпит за материала, изучаван в училище, а да не стигат учебните часове за пълноценна качествена подготовка. И това не е по вина на учителите, убедена съм“, категорична е Стефанова.

А по повод твърденията, че българчетата учат най-малко, тя е на друго мнение: „Не мисля, че учим най-малко. Една или две седмици повече по никакъв начин няма да решат проблемите. Това трябва да е последният въпрос, по който да се мисли. Ще създаде само административни тежести, а няма да реши проблема с качеството. Ще дам пример с първокласниците. Преди 2 – 3 години завършваха на 24 май, а от няколко години – ту на 31 май, ту на 14 юни. Тези допълнителни седмици не ги направиха нито по-грамотни, нито по-мотивирани, нито по-знаещи. Не времето е проблемът. Може би по-скоро учебното съдържание в учебниците, учебните програми, сложната фактология и терминология трябва да се редуцират и някои от темите трябва да отпаднат или поне да се намалят. Да се отбере наистина най-важното, най-същественото, да се наблегне на практическата полза от знанията. Защото в крайна сметка, ако погледнем от по-философска перспектива, нали не учим за училището, а за живота? А това е дисциплина, която на практика липсва в учебното съдържание. Тук мога да споделя добрите си впечатления от предмета „Гражданско образование“, който се стреми да обхване нещата извън стандартната училищна програма“, разсъждава Чубрина Стефанова.

Директорката не е фен и на ОРЕС, но е категорична: „Беше единствената алтернатива, така че добър, лош, поне нямаше катастрофални последици. Не изгубихме учебни години благодарение на него“. На мнение е, че нищо не може да замести нормалния учебен час, прякото общуване учители – ученици, но все пак обучението от дистанция е вариант за справяне със ситуацията. Щетите предстои да се видят. Някои от тях вече са налице – влошена концентрация, липса на мотивация, пропуски в знанията по материала, несериозно отношение към задълженията, апатия, влошаване на навиците и дисциплината.

80 – 90 процента от седмоласниците на основното училище влизат в най-добрите езикови и професионални гимназии на Бургас, другите се записват в общинските училища на Несебър. А в свободното време често навещат своето първо училище. Преподавателите в него се стремят да не губят връзката с нито едно от своите деца. Още повече че те често имат братчета и сестричета, които учат в ОУ „Св.св. Кирил и Методий“.

Повече от век и половина история и огнище на родолюбие и просвета – това е само част от необикновената съдба и мисия на едно „обикновено“ селско основно училище – ОУ „Св. св. Кирил и Методий“ в с. Старо Оряхово. И макар днес 80% от децата да са от т.нар. уязвими групи, школото остава желана територия за всички, има собствен спортен отбор, реализира десетки проекти към национални програми и проекти. От години обучава деца със специални образователни потребности.

Айсехел РУФИ

Училището е открито през далечната 1866 г. и е второто по големина в община Долни чифлик. От години обучава и деца от съседните села: Рудник, Детелина, Ново Оряхово и Шкорпиловци, които се извозват с два модерни автобуса, получени от МОН.

„Училището ни е обикновено основно училище като всички останали в страната. Но преподаватели, ученици, родители и непедagogически персонал работим с ентузиазъм за изграждане на добър микроклимат, по различни проекти и програми. Красноречиво говори фактът, че текучество няма дори сред пътуващите учители от областния и общинския център“, споделя пред в. „Аз-буки“ директорът на ОУ „Св. св. Кирил и Методий“ Юлияна Йорданова.

Училището е пионер в работата с ученици със специални образователни потребности от 2012 г. като приемник на паралелка от помощно училище „Братя Миладинови“ – Варна. „В общината при нас е единственият назначен към училище екип за подкрепа за личностно развитие, който осъществява обща и допълнителна подкрепа на учениците, както и работа с децата със СОП. Включва ресурсен учител, логопед и психолог, а отскоро – и педагогически съветник. За интеграция на децата със специални потребности през 2014/2015 г. към училището е разкрита паралелка за деца с множество увреждания, през следващата година са направени две – за деца от начален етап и за ученици от V – VII клас. Сега при нас се обучават 20 ученици със СОП, интегрирани в масовите паралелки. Работата и грижата за тях протичат в сътрудничество и взаимопомощ с РУО – Варна, РЦПППО – Варна, колеги ресурсни учители от ПГТСД „Н. Хайтов“ – Варна, и екипи на дневните центрове за работа с деца с увреждания в Рудник и Долни чифлик“, разказва Юлияна Йорданова, която е начело на школото в Старо Оряхово вече 19 години.

В момента възпитаниците на ОУ „Св. св. Кирил и Методий“ са около 300 – от подготвителна група до VII клас. Обучението се осъществява в две сгради с 19 класни стаи, включително кабинети по физика, биология, музика и изобразително изкуство. „През 2016/2017 г., когато чествашме 150-годишния юбилей, учениците бяха около 500, но поради миграцията към Варна, и най-вече в чужбина, броят им драстично намаля. Основната причина за замиването на семействата е липсата на работа в региона, но последните две години се забелязва обнадеждаваща тенденция за за-

Спортните занимания на открито са сред най-любимите на учениците

Снимка ОУ „Св. св. Кирил и Методий“ – Старо Оряхово

Необикновено селско школо със 150-годишна история

ОУ „Св. св. Кирил и Методий“ – Старо Оряхово, работи по десетки проекти и е пионер в обучението на деца със специални образователни потребности

Юлияна Йорданова, директор

връщане след престой в чужбина“, споделя моята събеседничка.

През 2015 г. училището регистрира свой спортен клуб – „Камчиец 2015“, към който са сформирани футболен отбор, мажоретен състав, група за спортна гимнастика и каланетика и отбор по борба. Клубът е единственият регистриран училищен спортен клуб в общината. „С активното участие на колегите по физическо възпитание и спорт сме инициатор и домакин няколко поредни години на спартакиада между училищата в община Долни чифлик, която се превърна в ежегодна общинска спартакиада – разказва Юлияна Йорданова и допълва, че има и други традиции в спортните мероприятия. – Вече шеста поредна година нашите ученици участват в инициативите на „Бъди активен“ – Европейски ден на спорта, и се нареждат в челната петорка.“ Футболен отбор за момчета, както и състезателите по борба на школото заемат призови места и носят много медали от състезанията. Отборът на момчетата по футбол е добре познат с успехите си в цяла Варненска област.

Етническият състав на учениците в школото е разнороден: българи, роми, турци и други етноси. За много от тях българският език не е майчин, а и за доста от родителите образованието на децата им не е приоритет. Това налага да се работи допълнително с децата при

постъпването им в първи клас, за да се огранотят.

„От години работим по Механизма за обхват заедно с РУО – Варна, агенция „Социално подпомагане“ и служители на Районното управление на полицията. Наш съмишленик с децата от уязвими групи за постигане на по-високи резултати е и Центърът за междуетнически диалог и толерантност „Амалипе“. Част сме от мрежата „Всеки ученик ще бъде отличник“ и даже заслужихме грамотата „Училище отличник“. Партньорските ни усилия дават резултати: работим по проект „Заедно за всяко дете“, което активира родителите за участие в училищния живот – включване в тържества, инициативи за мартенски, великденски и коледни базари, помощ при спортни мероприятия, екскурзии и празненства“, обяснява директорът на „Св. св. Кирил и Методий“. „Амалипе“ им оказва ценна методическа помощ както с родителите, така и с образователния медиатор, като организира обучения и срещи с успешни роми, които да служат за пример. Възпитаниците на школото участват в инициативи и конкурси, организирани от „Амалипе“. През 2018 г. Марин Маринов – ученик от VI^б клас, печели във Френското посолство първо място в конкурс за есе „Защо средно образование?“, организиран по повод 8 април – Международния ден на ромите.

От 2021 г. школото в Старо Оряхово реализира и проект „Култура и идентичност в училищната общност“, финансиран от Центъра за образователна интеграция на децата и учениците от етнически малцинства. Допълнителната работа по овладяване на българския език се извършва в групи по занимания по интереси и по проект „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“. По него учителите работят от 2019/2020 г., като обхващат всички малчугани от подготвителната група. Това допри-

нася за развитие на свързаната реч и обогатява речниковия запас на децата. С цел интеграция и допълнително огранотяване училището се включва и в НП „Заедно за всяко дете“ по модула „Добри практики за взаимодействие с родителите на институциите от предучилищното и училищното образование“, НП „Осигуряване на съвременна образователна среда“ по модулите „Културните институции като образователна среда“ и „Площадки за обучение по безопасност на движението по пътищата“, НП „Без свободен час“, по които работата продължава. Предвидени са например посещения на подводницата и Завода за стъкло в Белослав, изградена е площадка за използване в часовете по БДП и др.

За подобряване на базата също се използват възможности по редица програми. В дворното пространство на училището са изградени кът за отход и спортна площадка по кампанията „За чиста околна среда“ към МОСВ – ПУДООС. През 2021 г. е спечелен проект за доизграждане на екокът в двора и превръщането му в привлекателно място за отход. Изградени са и класни стаи на открито. Училището участва и в проект „Да засадим гора заедно“, като става едно от стотте училища, които получават 100 дръвчета за озеленяване.

„Благодарение и на сътрудничеството с родителите изградихме приятно дворно пространство за обучение и отход. Продължаваме да оборудваме кабинети и класни стаи, спортни съоръжения и осигуряваме компютърна техника и безжичен интернет в сградата, 3 интерактивни дъски и интерактивен екран – по проект „Подобряване на качеството на образованието в средните училища чрез въвеждане на целодневна организация на учебния процес“, съфинансиран по ОП „Развитие на човешките ресурси“ и НП „ИКТ в системата на предучилищното и училищното образование“. По проект „Равен

достъп до училищно образование в условията на кризи“ получихме компютри за дистанционното обучение“, разказва Юлияна Йорданова и изрежда още десетки реализирани проекти.

Доста са и даренията, получени през годините от родители и общественици – компютри, телевизори, климатици, спортни уреди и пособия. „Амалипе“ и УНИЦЕФ даряват на училището 10 таблета, които са ползвани от деца при въвеждането на дистанционната форма на обучение заради пандемията. Предизвикателството с онлайн обучението за екипа на школото в Старо Оряхово се оказва доста сериозно, защото много от учениците му не разполагат с необходимите устройства и връзка с интернет. На тях и на децата със СОП се налага да се раздават работни листове, материали, задачи по отделни учебни предмети от образователните медиатори.

„Дистанционното обучение се оказва възможност да се възпита учениците отговорност и да бъдат научени на самостоятелно планиране и спазване на дневен режим. Но тази форма на обучение има и своите недостатъци – не крие директорът на ОУ „Св. св. Кирил и Методий“. – Учениците ни може и да не постигат най-високите резултати на НВО, но затова пък са особено добри, както в спортните мероприятия, така и с изявите на сцената“, допълва Юлияна Йорданова.

Традициите в училище се съхраняват – отбелязване на всички празници от националния и народния календар – коледари и лазарки, които възраждат обичаите в родните си села, кукери, които участват няколко поредни години във Фестивала на маската, организиран от Община Варна. Вокалните групи и групата за обработен фолклор и училищен хор на училището се включват в редица мероприятия на общинско и областно ниво.

МОН финансира за втора година Националната програма „Разработване на учебни помагала за обучение по общообразователни учебни предмети на чужд език, оценяване и одобряване на проекти на учебни помагала за подпомагане на обучението, организирано в чужбина, на проекти на учебници и на проекти на учебни комплекти“. По модул „А“ на Програмата – „Разработване на учебни помагала за обучение по общообразователни учебни предмети на чужд език“, е одобрено изготвянето на 27 учебни помагала.

Национално издателство „Аз-буки“ отново се включи в работата по подготовката на учебните помагала и тяхното отпечатване.

В „Аз-буки“ представя училищата, чиито педагогически екипи са разработили 27-те учебни помагала по общообразователни предмети на немски, английски, испански, италиански и френски език.

Новите помагала са достъпни на интернет сайта на МОН – <https://www.mon.bg/bg/100940>.

Татяна ДИКОВА

Трима преподаватели от Втора английска езикова гимназия „Томас Джеферсън“ в столицата станали част от „семеитвото“ на учители, заели се и изпълнили отлично задачата да подготвят учебни помагала по учебни предмети на основните езици, изучавани в българските езикови гимназии. Така с интелектуален труд на старши учителите по философия Милена Райчева, по информационни технологии Анета Кинева и по изобразително изкуство Георги Йорданов се ражда учебното помагало по философия за X клас на английски език. Едно уточнение – идеята екип на Втора английска също да има принос към създаване на учебни помагала на чужди езици, е на директорката д-р Емилия Лазарова. Тя самата е съавтор на учебници и учебни помагала по география и икономика. Личната ѝ оценка е, че не е лесно да се мотивират колеги, които да подготвят помагало на чужд език, особено по философия.

„Учебните помагала трябва да са интересни, интерактивни, развиващи умения и компетентности. Философията е изключително важен предмет за общообразователната подготовка на учениците – казва д-р Лазарова – Не е тайна обаче, че в последните години този предмет леко се negliжира. А той всъщност заема особено място в личностното развитие на децата.“

Втора АЕГ „Томас Джеферсън“ има двама мотивирани и компетентни преподаватели по философия: Милена Райчева и д-р Иван Кожухаров. На работата на двамата учители, както и на главния учител по обществени науки Мариана Бошнакова гимназията дължи и отличното представяне на олимпиадите по философия и гражданско образование, като винаги излъчва лауреати. За колегите си д-р Лазарова е категорична – отлични подготвени, следящи новостите, ангажирани и споделящи добри практики. Пример за това е фактът, че часове преди нашия разговор Милена Райчева представи образователна практика по философия пред учителите от София-град.

Преподавателите по природни науки във Втора АЕГ работят вече четвърта година по иновацията „STEM център с виртуални лаборатории за учене“, като от тази година тя е обхванала всички паралелки от IX и X клас. „Крайният продукт на иновацията трябва да бъде учебно пособие на български и на английски език по природни науки, технологии, математика и

Д-р Емилия Лазарова,
директор

изобразително изкуство с интегрирано учебно съдържание по теми от IX и X клас. Във Втора АЕГ природните науки се изучават на английски език.

На какво се дължи големият интерес и високата оценка, която столичното училище винаги е получавало. Отговорът на моята събеседничка е: на първо място, на отношението към учениците и на взаимоотношенията, които съществуват между учител и ученик, на сътрудничеството между учителите, желанието за новаторство и различност и партньорството с родителите.

„Последните десет години се ръководим от идеята за съвместното участие в учебния процес на учениците, насочвани от учителите. Учителят отдавна не е единственият източник на информация. Ученето чрез дейност, чрез откривателство, чрез дискусии е важен факт, който трябва да се отчита при мотивиране на учениците, за по-задълбочено усвояване на учебния материал, за формиране на умения – пояснява директорката. – Тези непознати доскоро взаимоотношения и използвани педагогически подходи се оказаха резултатни. Сътрудничеството и иновациите създадоха много добри педагогически практики, споделени на международни, национални конференции и майсторски класове.“

На следващо място поставям образователната среда. Винаги съм смятала, че тя създава емоционален комфорт, възпитава и ангажира участието на учениците в нейното опазване, както и мотивира за по-високи резултати. Работим по много проекти и национални програми и с добро управление на училищния бюджет и подкрепа на училищната общност успяхме да изградим изключително модерна от гледна точка на съвременните технологии база. Тя ни позволява да използваме интерактивни форми и методи в часовете и прави обучението интересно и полезно за учениците.“

През 2019 г. още една иновация влиза в класните стаи на Втора английска. „Моделът 1:1“ – всеки ученик работи със свое индиви-

дуално устройство в класната стая и извън нея. Моделът предоставя възможности за трансформация и интерактивен учебен процес, за екипна работа, за по-добра организация на работата и управление на времето, стимулира критичност и създаване на учебно съдържание и има постоянна обратна връзка. Благодарение на тази иновация няма проблеми, когато 2020-а поднася изненада на образователната ни система с първото обучение от разстояние в електронна среда.

„И учители, и ученици вече имаха базовите умения, за да преинишем веднага в обучение в електронна среда от разстояние. Разбира се, продължихме с повишаването на дигиталните компетентности на учителите и днес категорично мога да кажа, че колегите имат много добри дигитални умения и такива за преподаване на интегрално съдържание“, пояснява д-р Лазарова. За въвеждането на модела и разбирането се, за неговата устойчивост гимназията внедри облачна платформа. Втора АЕГ беше второто Google референтно училище в България и Югоизточна Европа.

Последната, засега, иновация във Втора английска е от 2020 г. – хибридна организация на обучението. „Задължително трябва да спомена, че без подкрепата на родителите всичко разказано дотук нямаше да се случи“, коментира д-р Лазарова. Уточнява, че хибридната организация не замества учителя и присъственото обучение. И подчертава – няма нищо по-добро от живата връзка и общуването с учител – ученик.

„Поколение XXI непрекъснато ни провокира да мислим по-различно, да бъдем по-иновативни и креативни. Знаем, че уменията са важни за професиите на бъдещето, че изкуственият интелект навлиза

Партньорство с университета от училищната скамейка

На изграждането на важни социални умения у младите хора залагат във Втора АЕГ „Томас Джеферсън“

Снимка Втора АЕГ „Томас Джеферсън“ – София

По идея на Училищния парламент всички ученици, педагогически и непедагогически персонал получават розови маски в Деня на борбата против тормоза в училище. Освен това от УП правят презентация за тормоза в училищата в часа на класа във всяка паралелка

Учебно помагало за изучаване на предмети на чужд език, разработено от авторски екип към Втора английска езикова гимназия „Томас Джеферсън“ – София

„Философия“ за X клас на английски език – Милена Плугова-Райчева (автор на текста), Мария Петикова (редактор), проф. г.ф.н. Сергей Герджиков (консултант), Георги Йорданов (графичен дизайн), Анета Кинева (консултант ИТ).

бързо и в професиите, и в живота. Затова екипът реши веднъж в седмицата учебните часове за разширена подготовка на десетокласниците да се провеждат дистанционно. За единайсетокласниците и дванайсетокласниците този режим влиза в действие в часовете по избираемите модули от профилираната подготовка и в часовете от допълнителната подготовка. Организирахме проучване сред учениците как възприемат тази организация на обучението. Учениците от втори гимназиален етап са големи, нямат никакви проблеми със самоорганизацията, с управлението на времето и с уменията за самостоятелна работа. Не се нуждаят и от родителски контрол. Особено полезна се оказва тази организация на работа за дванайсетокласниците, които имат време и за допълнителната си подготовка за държавните зрелостни изпити, които са в нов формат, както и за десетокласниците, които имат външно оценяване по математика и БЕЛ, а за част от нашите ученици – и по английски език“, казва д-р Лазарова.

Разширяват се възможностите за проектно базирано обучение и за по-активно използване на междупредметните връзки и интегралния подход.

И един провокиран въпрос – какво означава допълнителна подготовка. Успява ли да замени тя

частните уроци. „Обикновено темата за частните уроци не се коментира, но от лични наблюдения, както и от разговори с колеги какво се случва в часовете им, правя извод, че зрелостниците предпочитат в училище да имат допълнително време за подготовка, отколкото да губят време за частни уроци“, отговаря директорката.

Допълнителната работа, както и консултациите продължават и при обучението от разстояние. Допълнителната работа за подготовка за ДЗИ обикновено се организира по математика, БЕЛ и история. Пак от лични наблюдения, д-р Лазарова е категорична – в часовете за допълнителна работа групите от 15 – 20 ученици нарастват до 30. „Не правя бележки на колегите, защото няма нищо по-добро от това твоите ученици да искат да работят допълнително, оценявайки полезността на това, което им се дава – казва тя. – Важни са насоките от техните учители. А това ангажира изключително много и поставя големи отговорности пред учителите. Родителите ни също са много възискателни.“

Следващата напълно естествена стъпка напред и нагоре е насочена към един извечен проблем в българското образование – как да се оценява напредъкът на ученика.

На стр. 18

В обувките на учителя

СУ „Димчо Дебелянов“ в Белене отбеляза пореден рожден ден

Ралица ГОСПОДИНОВА

В празник за ученици, учители и родители и за цялата общественост на крайдунавския град се превърна 52-рият рожден ден на беленската гимназия, носеща името на най-нежния поет в българската литература – Димчо Дебелянов.

На 28 март, когато се навършиха 135 години от рождението на поета, тържествено бяха поднесени венци и цветя на бюст-паметника му в двора на училището. В церемонията освен екипа и учениците взеха участие ръководството на града, ръководители на институции, бивши учители, родители. На следващия ден, в часа на класа, ученици почистиха тревните площи на училището от отпадъци и най-посещаваното място за отход в града – Посетителския център на Природен парк „Персина“.

Най-масовото и емоционално събитие от празничната програма на училището бе 50-ото издание на лекоатлетическата щафета за купа „Димчо Дебелянов“. Тя се проведе на Градския стадион на 30 март. Участие взеха отбори от всички класове. Купите в отделните възрастови групи връчи кметът на общината Милен Дулев.

Освен това ученици влязоха в ролите на учители и служители в СУ „Димчо Дебелянов“ по време

на Деня на ученическо самоуправление на 31 март. Директор за ден бе Александра Господинова от XI^в клас. „Да съм директор на нашето училище в Деня на самоуправлението, за мен е чест. Вълнувах се за днешния ден. Влязох в ролята на г-жа Анелия Генова. Да си директор, звучи атрактивно, но има много отговорности и работата не е лека“, каза Александра.

Заместник-директор на гимназията бе Кристина Любенова – също ученичка в XI^в клас. „Избрах да замествам г-жа Анелия Спасова-

Коева – нашия зам.-директор, защото тази позиция ми дава възможност да поема административната организация на училището и същевременно да бъда и учител по биология. Освен че имах часове в VIII и IX клас, се научих да правя заявка за участие в конкурс, как се изготвя учебен план, публикувах в „Школо“ съобщения до учители, родители и ученици за пролетната ваканция. Още в първия час минах по класните стаи, за да видя как върви учебният процес. Направих и снимки, които публикувах в

страницата на училището в социалните мрежи. Приехме, заедно с директорката за ден, дарение от книги за училищната библиотека от учениците от II^в клас по повод 2 април – Деня на детската книга. Кабинетът на зам.-директора е най-интересният, защото оттук минават най-много учители и ученици.“

Новото временно ръководство на СУ „Димчо Дебелянов“ предлага да има поне още един Ден на самоуправление, защото това стимулира учениците и им помага по-добре да разбират своите учители. „Всички

наши съученици дойдоха с нетърпение на училище, защото ще бъдат от другата страна – тази на учители и служители“, коментира Александра Господинова.

Според Кристина Любенова Денят на самоуправлението дава ценни уроци и за ученици, и за учители. „Ако попитаме по-малките ученици, те биха искали повече игри. Ние, големите, бихме поискали по-дълги междучасия. Трябва обаче да се намери балансът – да се поучим от опита на нашите учители, а те да се върнат към своите ученически години и да вземат от нас по-добрите ни умения с технологиите, за да минават часовете ни по-забавно и интересно. Радостно е, че в нашето училище те се ползват – в начален етап видях колеги, които ползваха екран като помощ за преподаване. Мария Катевска, която бе в ролята на преподавател по „Информационни технологии“, представи урока си на интерактивната дъска.“

Учители, ученици и служители преоткриха своето училище в празничните дни. Обещаха си взаимно уважение и да продължат да утвърждават името на училището с Дебеляновия лик.

СУ „Димчо Дебелянов“ в Белене е открито с решение на Министерството на народната просвета от учебната 1970/1971 година като средно политехническо училище със 105 ученици, завършили VIII клас. Днес в него се обучават близо 400 ученици от I до XII клас.

Директорът на училището Анелия Генова показва на заместничката си за ден Александра Господинова как се нанася материал в „Школо“

Партньорство с университета от училищната скамейка

От стр. 17

В „Томас Джеферсън“ говорят за т.нар. формиращо оценяване. Преди да се приложи то обаче, смисълът на този инструмент трябва да бъде овладян и от едната, и от другата страна в образователния процес. „Никак не е лесно, но се получава. До голяма степен ни помогна и обучението в електронна среда. С колегите обсъдихме, че не биваше да се допусне пренатоварване на учениците с работа пред компютъра. Затова разнообразявахме заниманията със задачи за самостоятелна или групово работа, работа по проекти и организиране на дискусии по интердисциплинарни проблеми с цел прилагане на наученото. А това води след себе си до по-различни форми за контрол и оценка“, пояснява д-р Лазарова.

При така очертаната картина на мотивирани ученици, на всеотдайни преподаватели как би се оценила добавената стойност на училището. „След 2011 г. следя какво се случва с учениците ни, завършващи нашата гимназия. Известен факт е, че те на 100% продължават образованието си в следващата образователна степен. Изключения има дотолкова, ако някой първата година все още не е бил наясно какво и накъде да се ориентира кариерно.

Но за нас, преподавателите във Втора АЕГ „Томас Джеферсън“, е по-важно, че се създават училищна общност, институционално уважение и уважение към учителите. Стремим се да възпитаваме у младите хора важни социални умения. Искаме да бъдат граждански отговорни и да обичат България.

Във Втора английска гимназия има и Консултативен кабинет. В него педагогическите съветници и училищните психолози консултират ученици, учители и родители. В Консултативния кабинет могат да получат съвет, насока, подкрепа.

Консултативният кабинет и Училищният парламент са инициатори на редица кампании за превенция на различни проблеми и

рисково поведение. Няма прояви на агресия и тормоз. Колегите използват често метода „Връстници обучават връстници“. В гимназията гостуват и много специалисти по разнообразни теми, включително за превенция на насилие, наркозависимости, употреба на нови психоактивни субстанции, опазване на личното здраве, здравословен начин на живот и др.

„Нашите зрелостници правят ежегодни кампании „Аз избирам България“. По-голямата част от тях предпочитат да продължат образованието си в българските университети. Ежегодните проучвания сочат, че ако през 2011 г. около 42% от випускниците са се насочвали към чужди университети, в последните пет години процентът намалява и се колебае между 28 – 31. Още по-обнадеждаващ е фактът, че след магистърска степен, завършена зад граница, немалка част от възпитаниците на гимназията избират да се реализират в родината си.

Не подминаваме и темата за учебниците, които продължават „да тежат“ със своя академичен език, остават неразбираеми, а оттам и нежелани за работа. „Съавтор съм на учебници и учебни помагала по география, но като директор, преглеждам всички учебници – дали са съобразени с учебните програми, на какво ниво на компетентност са и какъв е стилът. Прави впечатление фактологията, която те съдържат. И винаги се питам – има ли смисъл от това. Кой би запомнил всичко и за какво ще му послужи.

По география и икономика специално в учебниците има знания, които определено смятам, че представляват интерес само за ограничена група млади хора с подчертан интерес към предмета. Същото вероятно се отнася и за учебниците по всички учебни предмети. Понякога на учениците се представя информация, която просто трябва да наубурят. И в един момент те „прегарят“. Изпускам важното“, отговаря директорката.

И допълва, че учебното съдържание с много академични термини затруднява и

учителите, които трябва да го обяснят досетно. А как ще участват учениците?

Затова в задачата се пита – как да бъдат облекчени и учители, и ученици. Безспорно за това се изисква висок професионализъм. Да знаеш къде е онази тънка линия, която дели важното от маловажното, за да има по-добър резултат и интерес. Учебните програми да бъдат изпълнени, а учениците да научат това, което се очаква, че трябва да знаят, да могат и ще им е необходимо.

Водим разговора с изричното уточнение, че учебниците вече не са единствените източници на знания. Има много образователни ресурси. По природните науки се публикува нова и нова информация за открития, изследвания, за резултатите от тях. И авторите на учебниците винаги трябва да търсят отговор на въпроса какво да се включи. Как да се олекотят учебните програми? Според д-р Лазарова може би е необходим консенсус кое е най-важното и най-ползното във всеки един учебен предмет. Каква базова грамотност трябва да имат учениците по този предмет, която би им била полезна. „Второто, което липсва в учебниците, е интегралният подход. Знанията и уменията не съществуват сами за себе си. Те са взаимно свързани. Следователно и учебното съдържание трябва да е интегрално и междупредметно.“

Категорична е, промяна трябва да има, но нека се подходи системно, без да се бърза. И в промяната да се включат всички учители. Лесно се критикува и се намират кусури. Но след като не одобряваш и отхвърляш нещо, трябва да си готов да предложиш по-доброто. Отговорът защо много често, когато вървят обсъждания, се мълчи, а след това здраво се захващаме с критиките, се крие в липсата на самочувствие, в съмненията доколко си подготвен за предизвикателството да имаш мнение и ясно да го изразяваш и отстояваш. „Важна роля в случая играят професионалните общности – по природни

науки, по обществени науки, по изкуствата и спорта, по чуждите езици, по математика и технологии, по БЕЛ, както и разговорите и дебатите с колеги. Това е добра възможност нещата в училище да се променят към добро, но трябва да се действа отговорно. Всеки на своето място и на нивото на своите компетентности трябва да вземе решения и да направи промяна“, казва директорката.

За развитието на Втора английска гимназия роля играе и партньорството, което педагогическият екип има с учени от изследователски институти и преподаватели от висши училища. Не става дума за партньорство „на хартия“, а реално академично наставничество. Университети и институти отварят вратите на своите зали и лаборатории за подготовката на младите хора, най-вече по природни науки. Учениците участват в състезания и инициативи, посветени не само на науките, а и на спорта. Над 10 години възпитаници на Втора АЕГ „Томас Джеферсън“ са сред състезателите, които изпитват своите възможности в надпревара за Купата на Ректора на ХТМУ. От новата учебна година Втора английска гимназия ще постави началото на още едно партньорство – с Института по математика и информатика при БАН. „Математиката и технологиите са един от нашите приоритети. Надяваме се това да придаде нови измерения на подготовката на учениците“, заключава д-р Лазарова.

Има отговор и на въпроса за това дали директорът трябва да има мандатност в изпълнението на управленските си функции. „Въпросът е многостранен и сложен. Но съм категорична: няма професия директор. Има професия учител. Всеки един директор би могъл да бъде и учител. Винаги трябва да помним, че управленска култура се изгражда трудно. За това е необходимо време. Няколко обучения не са достатъчни. Резултатите идват след упорита работа и след години. В случая могат да бъдат полезни инспектирането и атестирането, но с ново съдържание“, подчертава д-р Лазарова.

Наскоро завърши 30-ата юбилейна Българска антарктическа експедиция. Тя се проведе в пълен състав за разлика от 29-ата експедиция, в която поради ковид пандемията заминаха само 6 души, обяснява нейният ръководител проф. Христо Пимпирев – директор на Българския антарктически институт. Това е логистичен състав, който трябва да „размрази“ базата след зимния период. В току-що завършилата експедиция се извършва сериозна научна дейност по Националната програма за полярни изследвания към Министерството на образованието и науката. Работи се по 7 нови научни проекта, съсредоточени във втората част на експедицията. В първата част е предвидена само логистична строителна дейност.

Зина СОКОЛОВА

Българската база на Антарктида е включена в Националната пътна карта за научна инфраструктура и като такава, трябва да се усъвършенства – казва проф. Пимпирев. – Имаме спечелен проект за изграждане нова модерна лаборатория, с която нашата страна ще се гордее пред световната полярна научна общност. Тази година се положиха основите на бъдещата постройка. Поради специфичните условия и минусовите температури се наложи да закупим и занесем специален цимент. С нас пътуваха и 4 души строители от с. Чепинци, община Рудозем. Те не бяха излизали извън България, а им се наложи да се качат на самолет, да отидат до другия край на Земята и да пътуват с кораб във възможно най-бурни води. Все едно

бяха в друго измерение и на друга планета. Наистина минаха през много перипетии, докато стигнат до базата. Свършиха чудесна работа по изграждане основите на бъдещата научна лаборатория. Остана още малко работа и ако искат пак да дойдат, значи им е харесало това почти космическо за тях пътешествие. Лабораторията може да се строи само през летния период на Антарктида, когато сме там, така че сме ограничени във времето.“

Предвижда се лабораторията да е готова за три години и учените вече да имат необходимата инфраструктура, за да правят своите изследвания, които да са съизмерими със световните стандарти. Пътната карта за научна инфраструктура в България е част от Европейската карта за научна инфраструктура. Така че като страна член на Европейския съюз, имаме ангажимент да изградим нашата научна инфраструктура в Антарктида,

учените ще могат да изследват и правят първоначална обработка на пробите на място.

Няма да се налага да ги транспортират до България, осигурявайки им необходимите условия, тъй като това носи сериозни рискове и може да провали труда на изследователите. Особено важно е това за учените в областта на глациологията – науката за изследване на ледниците. Досега, когато са взимали проби от ледниците, те са съхранявани в специална апаратура. Новата лаборатория ще позволява изследванията да се правят веднага, докато качествата на пробите са още много добри.

„Всички полярни държави имат такива лаборатории – подчертава ръководителят на експедицията. – Полиците подновяват изцяло своята база, която е на съседен остров. В нея са вложили 20 млн. евро. Докато нашата лаборатория ще струва около 3 – 4 млн. лв.“

Един от научните проекти, по които се работи във втората част на експедицията, е продължение на геоложки проект от миналата година. Остров

Проф. Христо Пимпирев

Симпатичните обитатели на Ледения континент – пингвините, също се включиха в строителните дейности по изграждане на новата лаборатория

Снимки Български антарктически институт

Нова лаборатория строим на Антарктида

Поради специфичните условия и минусовите температури се налага транспортирането на специален цимент

за да може тя да се ползва и от други учени от ЕС. Всяка година в българската база гостуват специалисти от почти целия ЕС, които работят по съвместни проекти.

Когато лабораторията заработи,

Ливингстън е много богат на изключително ценни суровини – мед, злато, сребро, молибденит и някои редки метали.

„Това не са неизчерпаеми суровини, свършат ли, няма откъде да ги набавим – подчертава проф. Пимпирев. – Във всяка батерия има медна жичка. Може да говорим, че пазим природата, но истината е, че без тези суровини трябва да се върнем в пещерите и да изоставим целия технически прогрес. Да, хубаво е да има електрически автомобили. Но те не се движат с въздух, а с електричество от батерии, направени от метали, които се извличат от земята. И пак повтарям – тези метали не са неизчерпаеми. България е пълноправен консултативен член на Антарктическият договор, с който се управлява този континент, заедно с 20 други държави. Засега има мораториум върху експлоатацията на природни ресурси в Антарктида. Но е хубаво междувременно да се проучат залежите.“

Два от научните проекти са с медицинска насоченост. Единият е свързан с изследването на съня. Оказва се, че много хора, които са идвали в българската база, а и от други бази на остров Ливингстън, сънуват странни сънища, в които разговарят със свои починали близки. От 30 години насам хора на Антарктида казват, че сънуват своите близки много ярко, като живи, разговарят с тях. Това е особено явление. Затова се подкрепя проект да се направи научно изследване, за да се разбере

на какво се дължи то.

„Поканихме невролога Нейко Нейков, който донесе специална апаратура – хората спят с шлемове, с които се засичат нервните импулси в мозъка – казва проф. Пимпирев. – Събраните данни тепърва ще се обработват, за да се види дали науката може да даде някакво обяснение, което е доста трудна работа. Когато беше тук, писателят Боян Биолчев толкова се впечатли от това, че написа книгата „Антарктида – окото на Космоса“.“

Част от научните проекти са свързани с биоложки проучвания, тъй като в Антарктида има ендемична фауна и флора – животни и растения, които живеят само там.

Изследват се и микроорганизми, произвеждащи специфични ензими, които се използват за нови лекарства срещу нелечими болести.

Наскоро чилийски изследователи патентоват такова лекарство. Изследванията на българските учени се публикуват в реномирани списания с импакт-фактор.

Има и сеизмологичен проект. Той е за изследване движенията на земната кора, които са доста активни в района на българската база. Остров Дисепшън, който е в съседство, е действаш вулкан – изригвал е през 1968 г.

В Националната програма за полярни изследвания скоро ще се включи и научноизследователският кораб „Св. св. Кирил и Методий“. Той се стопанисва от Висшето военноморско училище „Н. Й. Вапцаров“ във Варна, но се ръководи от консорциум от Българския антарктически институт, Софийския университет „Св. Климент Охридски“ и Военноморското училище.

„Това е научноизследователски кораб, въпреки че е под военен флаг – казва проф. Пимпирев. – И тепърва ще се оборудва. Строен е в Норвегия като снабдителен кораб за нефтените сондажи в Северно море. Така че се е ползвал при условия, близки до тези в Антарктида – в Северно море има не по-малко ледове от южните морета. Корабът се е ползвал при изграждането на газопровода „Южен поток“ – трябвало е да изследва дъното, където ще се слагат тръбите. Но тъй като този проект е спрял, успяхме да го вземем за 1 млн. лв., което е изключително изгодно. В момента се прави ремонт, тъй като не е плавал три години. Досега сме нямали научноизследователски кораб, излизал в Световния океан. Така че с кораба „Св. св. Кирил и Методий“ излизаме на световната морска карта и ставаме част от европейската научна флота. При следваща експедиция се надяваме с него да занесем материалите за строежа на научната лаборатория и да се сложи началото на океанографски проучвания в Южния океан.“

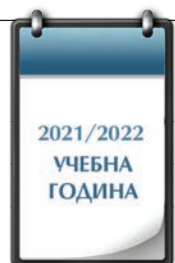

Строителните дейности в Антарктида могат да се извършват само през лятото

МИНИСТЕРСТВО
НА ОБРАЗОВАНИЕТО
И НАУКАТА

- Национален спортен календар
- Национален календар за изяви по интереси на децата и учениците

Медия партньор – Национално издателство „Аз-буки“

Общо 106 са инициативите в национален и в международен план, включени в Националния календар за изяви по интереси на децата и учениците и в Националния спортен календар на МОН за учебната 2021/2022 г.

Традиционно в „Аз-буки“ публикува информация за пъстрата палитра от извънучилищни и извънкласни дейности, които са любими за младите хора.

Извечната вода

Повече от 800 рисунки и 40 приложни творби са изпратени за националния конкурс „Водата – извор на живот“. Той е посветен на Международния ден на водата – 22 март, и традиционно е част от Националния календар на МОН за изяви по интереси. Организатори са ЦПЛР – Бургас, Националният дворец на децата, РУО и РИОСВ – Бургас, и Общината в морския град.

В категорията за рисунки в първа група – I – IV клас, специална награда получават Михаела Радованова (ОДК – Търговище) и Даниел Желев (ЦПЛР – Бургас). Първото място е за Михаела Йорданова (Рисувалня „Елфина“ – Бургас), Виктория Неделчева („Арт Попово“ – Попово), Даниел Стоев (ОУ „Георги Бенковски“ – Бургас), Боян Иванов („РениАрт“ – Монтана) и Яница Грозданова (ОДК – Перник).

В групата V – VII клас специален приз е присъден на София Матеова (школа „Живопис“ – Военен клуб, Казанлък) и Катрин Стайкова (ОУ „Братя Миладинови“ – Бургас). Победители са

Стелян Демиров (СУ „Гео Милев“ – Варна), Теодора Петрова (ОУ „Георги Бенковски“ – Бургас), Дария Цветанова (ОДК – Ихтиман) и Румен Сребков (ППМГ – Бургас).

Специалната награда в групата VIII – XII клас отива при Стела Пърличкова („МонтесориАрт“ – Благоевград) и Юлия Синюгина (Център за млади таланти – Бургас). Първото място поделят Ралица Димова (ЦПЛР – Бургас), Радостина Колева (ЦПЛР – ЦРД, Плевен) и Кристина Бандрамалиева (НУМСИ – Бургас).

В категорията за приложно изкуство в групата I – IV клас победители са Лидия Паронова (ЦПЛР – Стара Загора) и Група от целодневната организация на учебния ден – III клас (6. СУ – Перник). Във втора група печели Анастасия Асенова (ОБУ „Христо Ботев“ – Стамболийски). А в групата VIII – XII клас начело е Асия Челикли (ОУ „Христо Ботев“ – кв. „Ветрен“, Бургас).

Отличените творби са представени в Културния център „Морско казино“ в Бургас. *Аз-буки*

Кристина Бандрамалиева (IX клас, НУМСИ – Бургас) – I място

Светът под луна

Автори от 29 населени места се включват в X ученически журналистически конкурс „Григор Попов“

Осмокласничката Ива Бурова (ПГХТТ – Пловдив, клуб „Клио“) получава голямата награда на Община Разград за индивидуално участие в раздел „Публицистика“ на X ученически журналистически конкурс „Григор Попов“. За колективно участие приза получава литературен клуб „Касталия“ при ЦПЛР – ОДК, Варна, за издаването на безплатния в. „НахОДКи“.

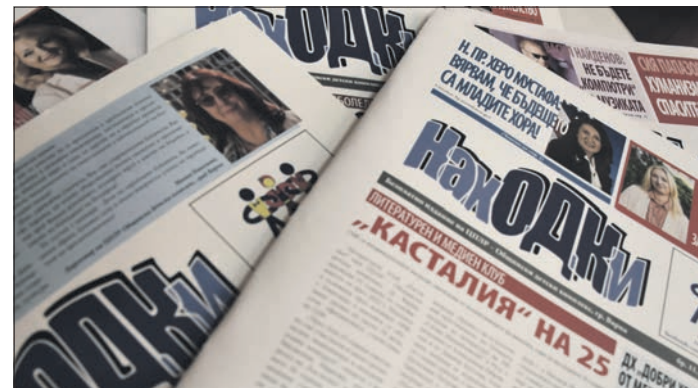
Общо 124 автори и 47 екипа от 60 образователни институции от 29 населени места участват тази година в Конкурса, който е част от Националния календар на МОН за изяви по интереси на децата и учениците. Организатори са ЦПЛР – Център за ученическо техническо и научно творчество, Разград, и местната община. Десетото издание на Конкурса е посветено на 100-годишнината от отпечатването на първия брой на в. „Разградско слово“, чийто главен редактор е Григор Попов. Основната тема на Конкурса е „Светът под лупа“.

Специалната награда на РУО – Разград, за цялостно творчество е присъдена на Кристиан Юлзари (XI кл., АЕГ „Гео Милев“ – Русе). Призът на фондация „Монтесори“ – Разград, е за Колийн Господинова (XI кл., ПГПЧЕ „Екзарх Йосиф“ – Разград). Регионалният исторически музей – Разград, отличава Даница Костова (XI кл., ЛК „Касталия“, ЦПЛР – ОДК, Варна), а Регионалната библиотека „Проф. Боян Пенев“ – София Русева (IV кл., ОУ „Алеко Константинов“ – Пловдив) и Зина Махмудова (XII кл., СУ „Иван Вазов“ – Плевен). Призът на Теменуга Иванова – внучка на Григор Попов, отива при Веселина Йотова (клуб „Слово“, ЦПЛР – ЦУТНТ, Разград). Вестник „Екип 7“ награждава Вероника Иванова (клуб „Гражданско образование“ – НПТГ „Шандор Петюфи“, Разград). Специалната награда на ЦПЛР – ЦУТНТ, Разград, за индивидуално участие получава Божидара Пеева (клуб „Репортери“, ЦПЛР – ЦУТНТ, Разград).

В категория „Интервю“ – индивидуално участие, в групата V – VIII клас на първо място е класирана Яна Янева (СУ „Иван Вазов“ – Плевен). Нейни подгласници са Александра Хаджиева (СУ „Емилиан Станев“ – Велико Търново) и Карина Радева (ЧСУ „Мечтатели“ – Варна). В групата IX – XII клас победител е Сияна Димитрова (ЦПЛР – ЦУТНТ, Разград), следвана от Александра Иванова (ЦПЛР – ОДК, Кърджали) и Мелнур Нуриева (СУ „Васил Левски“ – Севлиево).

В категория „Интервю“ – колективно участие, в групата V – VIII клас второ място е присъдено на клуб „Млад журналист“ към ОУ „Любен Каравелов“ – Попово, с ръководител Елена Николова. В групата IX – XII клас първото място е за клуб „Млад журналист“ към ЦПЛР – Стара Загора, с ръководител Розалина Карамалокова. Втори е екип на ЕГ „Христо Ботев“ с ръководител Надежда Карагъзова.

В категория „Есе“ в групата V – VIII клас първа е Гамзе Хаджиосеин (СУ „Антим I“ – Златоград), а втора – София Петрова (ОУ „Васил Априлов“

В. „НахОДКи“ на ЦПЛР – ОДК, Варна, получи поредно признание

– Исперих). В групата IX – XII клас призовете са Николай Петков (АЕГ „Гео Милев“ – Бургас), Мануил Митков (ПГО „Елисавета Багряна“ – Бяла Слатина) и Данаила Владимирова (ЦПЛР – ЦУТНТ, Разград).

В категория „Очерк“ в групата V – VIII клас победител е Диляна Върбанова (ОУ „Димитър Благоев“ – Велико Търново) пред Димитър Ралев и Йоана Джамбазова (ОУ „Алеко Константинов“ – Пловдив). В групата IX – XII клас първите трима са Елина Асенова (ПГПЧЕ „Петър Богдан“ – Монтана), Никол Иванова (ЦПЛР – ОДК „Анастас Стоянов“, Шумен) и Ясмин Яшарова (СУ „Васил Левски“ – Севлиево).

В категория „Репортаж“ победител в групата V – VIII клас е Берин Али (СУ „Йордан Йовков“ – Кърджали). Втори и трети са Димана Катеринова (ОУ „Любен Каравелов“ – Попово) и Женьян Ли (ОУ „Димитър Благоев“ – Велико Търново). Първа в групата IX – XII клас е Жулиде Муталибова (СУ „П.Р. Славейков“ – Кърджали) пред Елена Игнатова (ПГХТТ – Пловдив) и Даяна Маринова (ЦПЛР – Стара Загора).

В категория „Пътепис“ в групата V – VIII клас начело е Айсу Сали (ЦПЛР – ЦУТНТ, Разград) с подгласничка Елица Христова (ЦПЛР – ЦУТНТ, Разград). В групата IX – XII клас първите две места са за Добромира Миткова (ПГ по компютърно моделиране и компютърни системи – Варна) и Габриела Стоименова (Профилирана гимназия „Пейо Яворов“ – Петрич).

В категория „Публицистична статия“ в групата V – VIII клас призовете са Теодора Миткова (СУ по ХНИ „Константин Преславски“ – Варна), Семира Джавдет (МКБПМН – Кубрат) и Андреа Филипова (ОУ „Алеко Константинов“ – Пловдив). Начело в групата IX – XII клас е Искра Димитрова (ПГО „Елисавета Багряна“ – Бяла Слатина), следвана от Виктория Недялкова (НЧ „Дряновска пробуда 2008“ – Дряново) и Дефне Риза (СУ „П.Р. Славейков“ – Кърджали).

Автор на най-добрия коментар в групата V – VIII клас е Рая Костадинова (ОУ „Васил Левски“ – Пловдив). След нея се нарежда Вихра Бояджиева (ОДК – Шумен). В групата IX – XII клас печели Божидара Павлова (СУ „Иван Вазов“ – Плевен). Втори и трети са Мартина Пеева (ЦПЛР – ЦУТНТ, Разград) и Николай Петков (АЕГ „Гео Милев“ – Бургас).

В категория „Вестник на хартен носител“ в групата II – IV клас първото място е за в. „Слънчица“ (НУ „Св. св. Кирил и Методий“ – Долни Дъбник), а второто печели в. „Нова

ваканция“ (ОДК – Кюстендил). Първи в групата V – XII клас е в. „В@з Буки Веди“ (СУ „Иван Вазов“ – Плевен). Втори са в. „Кръгзор“ (СУ „Св. св. Кирил и Методий“ – с. Самуил) и в. „Приятел плюс“ (ОДК – Кърджали). На трето място се нареждат в. „Репортер“ (ЦПЛР – Панагюрище) и в. „Будилник“ (ЕГ „Христо Ботев“ – Кърджали).

В категория „Електронен вестник“ в групата II – XII клас победители са в. EG Times (ЕГ „Д-р Петър Берон“ – Кюстендил), в. „Будители“ (ОУ „Св. св. Кирил и Методий“ – Ботевград) и в. „Тийн'с пейпър“ (НЧ „Родина 1860“ – Стара Загора). Второто място е за в. „Пътър свят“ (СУ „Д-р Петър Берон“ – Пазарджик) и в. Patriarha news (СУ „Св. Патриарх Евтимий“ – Пловдив). Трети се нареждат в. „Шарен свят“ (ОУ „Св. Климент Охридски“ – с. Кичево, Варна) и в. „Свободен час“ (МГ „Баба Тонка“ – Русе).

В раздел „Радиожурналистика“ Специалната награда на ЦПЛР – ЦУТНТ, Разград, получава колективът на петокласници и шестокласници от радиоклуб „Детски свят“ при ЦПЛР – ОДК, Кърджали.

В категория „Интервю/репортаж“ в групата II – IV клас на първо място са класирани Симона Занкова (ОУ „Н.И. Вапцаров“ – Разград) и Даниела Кузманова (СУ „Йордан Йовков“ – Кърджали).

В групата V – VIII клас първа е Радина Бояджиева (ЦПЛР – ОДК, Кърджали), а второто място поделят Анджелина Димитрова (ЧСУ „Мечтатели“ – Варна) и Кристина Димитрова (СУ „Йордан Йовков“ – Кърджали). А в групата IX – XII клас победители са Йоана Зайкова (СУ „Св. Патриарх Евтимий“ – Пловдив) и Виктор Бонжолов (ПХГ „Св. св. Кирил и Методий“ – Велико Търново). Второто място печели Моника Заимова (ЕГ „Христо Ботев“ – Кърджали).

В категория „Радиопредаване“ в групата IX – XII клас победител е клуб „Публична реч“ при ЕГ „Христо Ботев“ с ръководител Надежда Карагъзова. Втори са клуб училищно радио „Патриарха“ (СУ „Св. Патриарх Евтимий“ – Пловдив) и СУ „Антим I“ – Златоград.

Наградите на отличилите се участници се връчват в двора на родната къща на Григор Попов – музей „Станка и Никола Икономови“ в Разград. До края на април по пощата ще бъдат изпращани наградите на класираните участници, които не успеят да присъстват лично на награждаването, съобщават организаторите. *Аз-буки*

Тайната на свободата е в образованите хора

Нов рекорден брой участници – 127 от 17 области, се включват в XXVI национална ученическа философска конференция „Човек. Свят“. Тя се организира от СУ „Епископ Константин Преславски“ – Бургас, който е традиционен домакин, заедно с регионалното управление на образованието в морския град. Проявата е част от Националния календар на МОН за изяви по интереси на децата и учениците. Поради епидемичната обстановка конференцията се провежда за трета поредна година в онлайн формат.

Тазгодишната задача на учениците от IV и V клас „Приказки с неочакван край“ е да довършат приказка по избор, като акцентират върху морални качества и духовни ценности. Децата от VI и VII клас представят разсъждение на тема върху цитата „Ако искам да видя пеперуди, трябва да изтърпя две-три гъсеници“ от „Малкият принц“ на Антоан дьо Сент-Екзюпери. Участниците от VIII до XII клас пишат есе по избор върху една от темите – „Тайната на свободата е залегнала в образованите хора, докато тайната на тираните е в

това те да бъдат държани невежи“ (Максимилиан Робеспьер), „Слабите никога не могат да забравят. Забравянето е атрибутът на силния“ (Махатма Ганди), „Презирам онези, на които им трябва конкретен повод, за да бъдат щастливи – или да се влюбят, или да постигнат нещо...“ (Петя Дубарова).

Компетентното жури класира на първо място в групата IV – V клас Стоян Танев (ОУ „Елин Пелин“ – Бургас). В групата VI – VII клас победител е Магдалена Даскалова (СУ „Епископ Константин Преславски“ – Бургас).

При осмекласниците първи е Стелиян Йорданов (СУ „Епископ Константин Преславски“ – Бургас). При деветокласниците печели Гергана Дженкова (СУ „Епископ Константин Преславски“ – Бургас).

В групата на X клас победител е Георги Кънчев (ППМГ „Акад. Н. Обрешков“ – Бургас). Начело в групата на XI клас е Стефани Цветанова (18. СУ „Уилям Гладстон“ – София). И при най-големите първа е Анастася Лукманова (ПМГ „Яне Сандански“ – Гоце Делчев). **АЗБУКИ**

Сцена от пиесата „Боряна“ на театрална трупa „Опит за летенe“ към Профилираната хуманитарна гимназия „Дамян Дамянов“ – Сливен

Театрални празници в Шумен

Светлана КРУМОВА

„Здрава идея, мисъл и чувство – само така се създава изкуство!“ Добре познатият рефрен от песен на Тодор Колев може да обобщи проволото се тази година издание на Националните ученически театрални празници в Шумен. Форумът се организира от ЦПЛР – ОДК „Анастас Стоянов“ със съдействието на МОН и Община Шумен и е част от Националния календар на МОН за изяви по интереси. Детско-юношеските театрални състави се събират на всеки две години, за да покажат своите спектакли. Форумът се провежда от 1995 г., а от 2014 г. носи името на Тодор Колев.

В XIV издание на националните ученически театрални празници „Тодор Колев“ участваха деца от 8 театрални състави от Габрово, Шумен, София и Сливен с 9 постановки. За първи форматът е онлайн, като спектаклите са излъчени в YouTube канала на ЦПЛР – ОДК, Шумен. Най-много тази година са групите от София – ТС „Усмивка“ с постановката „Буратино“ (режисьор Дориана Гълъбова), ТС IUVENES със спектакъла „Дон Жуан“ (режисьор Венета Атанасова), ВТФ „Врабчета“ със „Самолетът“ (адаптация и режисура Ирина Денчева) и ТС „Смехурко“ със „Страшни смешки, смешни страшки“ (режисьор Цвете Лазарова). Шуменските състави бяха два – ДТ „Светулици“ със спектакъла „Безсъници около Дюлох“ (реж. Надежда Минчева) и ТР „Слънчеви усмивки“ с „Целта оправдава средствата“ (реж. Мая Кулева). Театрална трупa „Опит за летенe“ – Сливен, участва с две постановки – „Р.У.Р.“ и „Боряна“ (режисьор Николина Велчева). От Габрово се включиха МТС „Смехоранчета“ със спектакъла „Посрещането“ (реж. Виктория Петрова).

„Участваме за 10-и път в театралните празници „Тодор Колев“. Нашата градина работи по авторска програма, използваща образователната драма като обучителен похват. Това е много полезно за децата билингви, защото в неформална среда усвояват речта и придобиват знания и умения. През годините сме имали различни школи по танц, музика, инструмент, но обединихме всичко в театър. Използваме универсалния език на изкуството, от една страна, за да дадем на децата не пасивни знания, а да ги научим чрез преживяване. И от друга, за да дадем възможност на всяко дете за изява. Колкото по-рано свикнат да не се притесняват от публична, толкова по-лесно ще мога да се представят не само в училище, когато ги изпитват, но и когато им е необходимо като по-големи“, коментира Надежда Минчева, директор на ДТ „Светулка“ – Шумен, и режисьор на „Безсъници около Дюлох“ на ДТ „Светулици“.

Заедно с театралния форум се провежда и виртуална творческа кръгла маса между ръководителите на театралните състави и членовете на журито. „Творческите ръководители обмениха опит, а журито сподели впечатления за постановките и даде своите насоки. Обсъдихме и възможностите за нови творчески проекти“, разказа Диян Грозданов, вр.и.д. на ЦПЛР – ОДК, Шумен.

„Ценното на този фестивал е, че участниците в съставите са и заинтересованите зрители, което е много важно за бъдещето на театрите, особено в провинцията. Това, което наблюдавах, е, че ръководителите се отнасят доста сериозно към работата с подрастващите. Създават у тях вкус и критерии за красивото и стойностното в изкуството на театъра“, коментира режисьорът и член на журито Съби Събев.

Единственият по рода си театрален форум в България няма конкурсен характер и затова награди има за всички: плакет, диплом за участие и подарък – книги на Леон Даниел.

Веселата страна на живота

Близо 650 творби са изпратени за XXV национален конкурс „Малките нашенци“

Гергана Тодорова от Детски арт клуб „Гея“, ЦПЛР – ОДК, Ловеч, получава специалната награда на фондация „Чудомир“ в рамките на XXV национален конкурс за весела детска рисунка „Малките нашенци“. Организатори са ОДК „Св. Иван Рилски“ – Казанлък, Община Казанлък, Националният дворец на децата, фондация „Чудомир“ със съдействието на Военен клуб – Казанлък. Проявата е част от Чудомировите празници 2022 г. в Община Казанлък, като традиционно е включена в Националния календар на МОН за изяви по интереси.

„За Конкурса бяха получени 649 рисунки и приложни творби от 91 институции от 42 населени места от цялата страна. Оценените творби са по-малко на брой в сравнение с предходната година, но са по-качествени“, съобщава за „Аз-буки“ Денница Танева, директор на ОДК – Казанлък.

Наградата на МОН отива при Теана Азманова (ОУ „Св. Паисий Хилендарски“ – Казанлък). Призът на журито е за Борислава Георгиева (СУ „Бачо Киро“ – Летница). РУО – Стара Загора, отличава Саня Христова (25. ДГ „Ален мак“ – Ст. Загора). Специалната награда на Община Казанлък е за Кристиана Колева (СУ „Св. Климент Охридски“ – Ямбол), а на ОБС – Казанлък – за Стефан Демерджиов (ОУ „Д-р П. Берон“ – с. Овощник).

Отличено за плакат печели Силвия Асенова (СУ „Бачо Киро“ – Летница). За графика е отличена Даяна Диянова („Арт Попово“ – Попово). Четиригодишната Гергана Йорданова от арт школа „Колорит“ – Плевен, получава приза за най-малък художник.

Жури с председател художника Иван Гайдаров оценява получените творби. В категорията за специализирани институции и школи в групата до 6 години първото място печелят Виктория Димитрова (ОДК – Бургас), Николина Стефанова (АИИ – Търговище) и Велина Данова (арт школа „Колорит“ – Плевен).

В групата 7 – 10 години победители са Радост Рангелова („Колорит“ – Плевен) и Арвен Пеева (ОДК – Сливен). В групата 11 – 14 години печелят Лилия

Велина Данова (арт школа „Колорит“ – Плевен) – първа награда

Янкова („Колорит“ – Плевен) и Биляна Герганова (ОДК – Ловеч). А в групата 15 – 18 години победител е Синая Грозева (ОДК – Бургас).

В категорията за общообразователни институции сред детските градини победител е Христина Христова (25. ДГ „Ален мак“ – Ст. Загора). В групата 7 – 10 години печелят Борис Иванов (ОУ „Васил Друмев“ – Варна) и Генади Стефанов (СУ „Бачо Киро“ – Летница). При 11 – 14-годишните първото място поделят Мелиса Халачева (ОУ „Мати България“ – Казанлък) и Цанко Сунай (ОУ „Д-р П. Берон“ – с. Овощник). Дворецът на децата отличава Александър Циков (ОУ „Райна Княгиня“ – Пловдив) и Мила Петрова (ППМГ – Казанлък). Наградата на ОДК – Казанлък, е за Янчо Янчев (ОУ „Св. св. Кирил и Методий“ – с. Раданово) и

Василена Петрова (ОУ „Св. св. Кирил и Методий“ – Николаево).

В групата 15 – 18 години победител е Михаела Михалева (СУ „Св. Климент Охридски“ – Ямбол). Наградата на НДД получава Ива Цекова (СУ „Д-р П. Берон“ – Червен бряг), а на ОДК – Казанлък, Божидар Ангелов (ОУ „Д-р П. Берон“ – с. Овощник).

В категорията „Приложни изкуства“ в групата 7 – 11 години печели Иван Стефанов (ЦПЛР – Ст. Загора). А при 12 – 15-годишните побеждава Марина Станчева (НЧ „Жар 2002“ – Казанлък).

Организаторите съобщават, че официалното награждаване на отличените участници е отложено. Наградите са изпратени на посочените адреси. Творбите са представени в изложба в Дома на Народната армия в Казанлък. **АЗБУКИ**

Министерство
на образованието и науката
Национално издателство за
образование и наука „Аз-буки“

Директор:
д-р НАДЯ КАНТАРЕВА-БАРУХ
Заместник-директори:
НИКОЛАЙ КЪНЧЕВ
СТОЯН СТОЯНОВ
1113 София
„Цариградско шосе“ 125, бл. 5
тел: 02/425 04 70
02/425 04 71
izdatelstvo.mon@azbuki.bg
azbuki@mon.bg
<https://www.azbuki.bg>
<https://www.azbuki.eu>

Аз-буки

Банкова сметка: Райфайзенбанк
бул. „Цариградско шосе“ № 101
IBAN: BG40RZBB91553139075716
BIC: RZBBBGSF

Национален седмичник
за образование и наука

АЗ-БУКИ

ISSN 0861-3990

Редактори:

Антоанета Найденова
a.naidenova@azbuki.bg
д-р Зина Соколова
z.sokolova@azbuki.bg
д-р Диляна Кочева
d.kochewa@azbuki.bg

Графичен дизайн:

Иво Христов
i.hristov@azbuki.bg
Иван Шопов
i.shopov@azbuki.bg

Стилист-коректор:

Анелия Врачева
a.vracheva@azbuki.bg

Разпространение:

izdatelstvo.mon@azbuki.bg

Кореспонденти в страната:

Белене – Ралица Господинова
088 7418349
Варна – Айсеел Рүфи
varna@azbuki.bg
Велико Търново – Здравка Масляникова
088 6653255
Видин – Борислава Борисова
vidinstar@gmail.com
Кърджали – Радка Петкова
088 6732874
Ловеч – Жанина Илиева
087 7209597
Пловдив – Деляна Лукова
088 7271712
Смолян – Ангел Добриков
088 9703271
Стара Загора – Росица Ранчева
088 6153628
Шумен – Светлана Крумова
srkrumova@gmail.com

Кореспонденти в чужбина:

Брюксел – д-р Яни Узунов
yaniz1@abv.bg
Никозия – Бранислава Бобанац
branimb@abv.bg
Тел Авив – Рина Бакалова
rina.bakalov@gmail.com
Берлин – д-р Ваня Велкова
dr.velkova@azbuki.bg

ДЕЖУРЕН РЕДАКТОР:

Зина Соколова

Предпечатна подготовка:

НИОН „Аз-буки“

Печатница: „Алианс Принт“ ЕООД
ж.к. „Дружба“ 1, ул. „Илия Бешков“ 3А
Неподписаните снимки в броя са от архива
на в. „Аз-буки“ и глобалната мрежа

Материали не се връщат

Авторските права на публикуваните текстове
и илюстрации са собственост на вестника

НИОН „Аз-буки“ издава
научните списания:

„Български език и литература“
„Чуждоезиково обучение“
„Математика и информатика“
„Педагогика“
„Професионално образование“
„Философия“
„Стратегии на образователната
и научната политика“
„История“
„Обучение по природни науки
и върхови технологии“

Български дни в Неапол

Първи срещи с Георги Господинов – носител
на престижната италианска награда
за литература „Стрега еуропео 2021“

Катедрата по славянска филология, български език и българска литература – с лекторат по български език, литература и култура в Университета „Ориентале“, Неапол, организира през април и май цикъл от семинари, посветени на българската култура и история, на актуалната социална и политическа ситуация в страната ни. Гости на студентите от Неапол са писатели, университетски преподаватели и учени италианисти и българисти. Целта е да се привлече интересът на студенти от различни специалности към България, към нейната литература и език и възможностите за професионално и научно развитие у нас. Съмишленици в реализирането на идеята са Георги Господинов, Давиде Фанчуло, Радея Гешева, Тодор Христов, Фабио Теларико.

Първата среща от цикъла семинари бе с Георги Господинов. Единственият засега български творец, носител на престижната италианска награда за литература „Стрега еуропео 2021“. Творецът е добре познат и на италианската публика благодарение на издателство „Волад“ и блестящите преводи на проф. Джузепе дел Агата.

В центъра на дискусията на писателя с младите му фенове, състояла се в Университета

„Ориентале“, бе романът „Времеубежище“, който насочи разговора към темите за паметта и уроците от миналото. По думите на Господинов те трябва да са добри уроци, минали през добрата памет за събитие в миналото. Участниците в срещата коментираха и станалото изключително популярно за кратко време есе на българския писател – „Какво ще кажа на дъщеря ми тази вечер“, посветено на конфликта в Украйна и публикувано на италиански език.

„Човечеството не може да си позволи да изпада в колективен

алцхаймер. Именно книгите са тези, които могат да ни имунизират срещу този колективен алцхаймер, но и срещу вируса на недоброто минало.“ Господинов призова младите да посещават по-често книжарници и библиотеки, защото „те са истинските времеубежища, които могат да ни осигурят добро бъдеще“.

Със свои почитатели Георги Господинов разговаря и в емблематичната за Неапол IoCi Sto – книжарница, отворила врати по време на пандемията, изградена изцяло на доброволен принцип от жители на града. „На

нас, българската част от публиката, срещата даде надежда да повярваме в думите на Господинов, че „няма такова нещо като български или небългарски писател“. Всеки творец, стига да има какво да каже, може да бъде четен, обичан, цитиран, награждаван навсякъде по света. Така, както се случва в Неапол“, споделя д-р Мая Падешка – лектор по български език и култура в Университета „Ориентале“ и редактор на списание „Български език и литература“ на Национално издателство „Аз-буки“.

Георги Господинов в емблематичната книжарница в Неапол, създадена по време на пандемията изцяло на доброволен принцип

Неделни училища с куп награди

Българското неделно училище „Асен и Илия Пейкови“ в Рим – за „Коледна приказка“, неделното училище „Родолубие“ в Мароко и Българското училище „Иван Станчов“ към посолството на страната ни в Лондон са наградени за своите коледно-новогодишни клипове. Това се случи в рамките на инициативата „Коледа в нас“. Тя се провежда за осма година с подкрепата на Държавната агенция за българите в чужбина и Националния дворец на децата.

Нейна основна цел е да излъчи и номинира организирани тържества, разкриващи творческия потенциал и енергия, които носят българските учители и деца от страната и извън пределите на Родината.

„Децата от римското училище бяха автори на приказка, създавайки сюжета и героите. Под формата на игра те извървяха целия процес на създаване на филма – от идейния проект, написването, търсенето на подходящи костюми, заучаването и интерпретирането на ролята, до видеомонтажа на сътвореното“, разказва за БТА Венета Ненкова – основател на БНУ „Асен и Илия Пейкови“ в Рим.

Седемчленното жури присъди втора награда на следните участници от българските общности в чужбина: Гюневско неделно училище, филиал с. Вячеславка – Запорожка област, Украйна, Светлана Миц – преподавател; Българско училище „Дора Габе“ в Полша и „Коледа в нас“ – Медиа, Одеса, Украйна, с ръководител Катя Гержик. Трето място сред участниците от българските общности в чужбина печелят: Мануйловското неделно училище – Приморск, Украйна; БСУ „Д-р Петър Берон“ – Прага, Чехия, и „Зайко гърло го боли“, БУ „Христо Ботев“ – град Торент, Испания.

Журито определи и победителите от българските учебни заведения. Първото място си поделият столичната ДГ №32 – втора група,

СУ „Йордан Йовков“ в Тутракан и ДГ „Слънце“, група „Пчелички“ в град Левски.

Втора награда се присъжда на: ДГ „Ален мак“, група „Калинка“ от Царево; ДГ „Детелина“, трета група – с. Нови хан; четвърта група, ОУ „Иван Вазов“ в Монтана; деца от I до VII клас ОУ „Иван Вазов“ – с. Извор, и концерт – ЧУ „Дружба“ в София.

Третото място е за ДГ „Първи юни“, филиал „Бодра смяна“ в Горна Оряховица; столичната ДГ „Брезичка“ – трета група „Слънчице“, и на ученици от СУ „Йордан Йовков“ в Тутракан.

Грамоти за отлично представяне в инициативата получават: Българският теоретичен лицей „Васил Левски“ – гр. Кишинев, Молдова; училище „Българче“ в Лондон; село Табаки, Болградски район; „Българска Коледа“ в Киев, Украйна, с ръководител Татяна Тараненко – преподавател по БЕЛ; БУ „Христо Ботев“ – Алзира, Испания, с ръководител Антоанета Стаменова; Детска градина „Слънчице“, БКОЦ „МЕДИА“ – с. Вайсал, Украйна; Българско училище „Васил Левски“ – Ковънтри, Великобритания; ДГ „Раковина“, група „Морски звезди“ – Бургас; ДГ „Брезичка“, група „Бърборино“ – Враца; ДГ №58 „Звездица“, група „Мечо Пух“ – Стара Загора; ДГ „Албена“ – Пловдив; ОУ „Христо Ботев“ – гр. Батановци, и театралната група „Изворче“ от гимназия в гр. Тараклия, Молдова, за „Коледна тради-

Снимка БУ „И. Станчов“ – Лондон

Младите творци от БУ „Иван Станчов“ – Лондон, участват в редица конкурси

ция“ с ръководител Мария Тодорова.

Трите награди на зрителите са за: ДГ „Детелина“ – с. Нови хан, с 4684 гласа; ДГ „Детелина“, трета група – с. Нови хан, с 4299 гласа, и празничен концерт на ДГ „Албена“ – Пловдив, с 3089 гласа.

Специалната награда на сдружение „Арлекин“ е участие в международен фестивал за детско и младежко медийно изкуство „Арлекин“ и тя е за БНУ „Асен и Илия Пейкови“ – Рим, Италия.

Специалната награда на Държавната агенция за българите в чужбина получават: „Преславско слънчице“, „Задоринки“ към Преславското БНУ в с. Преслав, Запорожка област, Украйна; Неделното училище „Джон Атанасов“, Преславската гимназия „Николай Державин“ и детската градина „Горобинка“ с ръководители: учител по БЕЛ – Любов Енчева, учител по музика и пеене – Елена Кувачева, учител по народни танци – Наталия Иванова, учител по история – Галина Главчева. **АЗ-БУКИ**

Снимка Пресцентър Община Русе

В оспорвана конкуренция

Кой е най-добрият млад керамик

Ученици мериха сили по темата „Форми, вдъхновени от природата“

В Художествена галерия в Русе се проведе националният кръг на състезанието „Най-добър млад керамик“. То се организира от Министерството на образованието и науката, а негов домакин за пореден път е Професионалната гимназия по архитектура, строителство и геодезия „Пеньо Пенев“ в Русе.

В надпреварата се включиха 17 ученици от VIII до XII клас от Русе, Нови пазар, Шумен, Елин Пелин, Силистра и Ямбол. В рамките на 4 часа те трябваше да работят по предварително зададената тема „Форми, вдъхновени от природата“ и да създадат керамични изделия по готови идейни проекти. Позволено им

бе да използват всякакви техники, които може да не са свързани с грънчарско колело. Работите на участниците оцели тричленно жури в състав гл. ас. д-р Красен Троански – катедра „Порцелан и стъкло“ на Националната художествена академия, София, ас. д-р Елизар Милев – катедра „Дизайн на порцелан и стъкло“, доктор по изкуствознание и изобразителни изкуства, и Даниел Иванов – скулптор, автор на паметника на Васил Левски в Русе.

„За Русе е чест да бъде домакин на подобно състезание, в което толкова талантливи млади хора показват творческия си потенциал“, каза зам.-кметът на Русе Енчо Енчев. Той поздрави младите творци и ги увери, че трудната професия, която са избрали, никога

няма да ги остави без препитание.

В отборното класиране победител стана Професионалната гимназия по химични технологии и дизайн „Проф. Асен Златаров“ – Нови пазар, съответно второ и трето място заеха Професионалната гимназия по керамика – Елин Пелин, и Професионалната гимназия по строителство „Пеньо Пенев“ – Силистра.

В индивидуалното класиране приза грабна Михаела Йорданова, ученичка в XI клас в ПГСГАГ „Пеньо Пенев“ – Русе, специалност „Интериорен дизайн“. Второто място бе присъдено на Зара Методиева от XII клас в ПГСГАГ – Шумен, а третото отиде при Йорданка Генкова – XI клас в Гимназията по строителство и архитектура,

графика и дизайн „Кольо Фичето“ – Ямбол.

От 2019 г. насам ПГСГАГ в Русе е домакин на националният кръг на състезанието „Най-добър млад керамик“, а през тази учебна година ще приюти и националният кръг на надпреварата „Най-добър млад строител“.

В русенската професионална гимназия учат 430 ученици, а за следващата учебна година е заявен прием по две нови специалности – защитената „Художествена керамика“ и „Брокер на недвижими имоти“, каза за „Аз-буки“ директорът на ПГСГАГ инж. Камелия Денчева.

„Най-добър млад керамик“ е част от националните състезания по професии в календара на МОН, откъдето осигуряват и отличията за победителите. АЗ-БУКИ

Йордан Камджалов отново на сцената на „Сити Марк“

Театър, кино, класически концерти, спектакли за деца – всичко това показва предстоящата програма на „Сити Марк Арт Център“. С две номинации за Аскеер е „Дом за овце и сьнища“ – спектакъл за историята ни от 1912-а година до наши дни. Авторският спектакъл „Живак“ е с текст и изпълнение на Димитър Живков. Двама актьори, мъж и жена – в опит да разкажат комедийна история за липсващите неща от живота, е сюжетната линия на „Липсващите 5“. Провокаторът публиката спектакълът „Машините са кучки“ и „План Б“ – документален театрален спектакъл, основан на реални интервюта с истински хора, страдащи от алкохолна или наркотична зависимост.

„Много от случките са лични преживявания на екипа, други са плод на въображението на нашите сценаристи, а трети са заимствани от наши любими, комедийни формати“, издават от екипа, създател на шоуто комедия „Престъплението“. А в чаровна любовна история въвличат „Любовни писма“.

Безспорен е интересът към цикъла „Интердисциплинарни творци“. В новото му издание ще бъде представен Александър Скрябин. Водещ и артистичен директор е

Йордан Камджалов. Концертите от „Вива ла музика“ са включили в програмата си произведения на Моцарт, Бах, Бариев, Бритън, Прокофиев...

Кинопрограмата на „Сити Марк“ показва „Екология“ – документална уебпоредача, която среща зрителите с инициативи за по-устойчив начин на живот, както и „В сърцето на машината“ – новия български игрален филм на режисьора Мартин Захариев.

„Сапунена фантазия“ е името на представлението, което се играе на 10 април от 11:00 ч. Различни номера, игри и състезания със сапунени балони, провокиращи участието на публиката, са част от това сапунено пътуване и преживяване.

За малките зрители е „Неродена мома“ – спектакъл по едноименната българска народна приказка, и „Хитрата лисанка“. В драматизацията са включени приказките „Болен здрав носи“, „Три хитринки“, „Косе-Босе“, „Врабчето и Лисицата“ и „Вълкът и Лисицата“. А за меломаните от нула до 5 години и техните родители камерен ансамбъл „Силуети“ и „Сити Марк“ представят концерт с пиеси от Моцарт, Шуберт, Сен-Санс, Корсаков, Прокофиев, Стравински, Пипков, Владигеров... АЗ-БУКИ

Фасбингер в Театър „София“

Снимка Театър „София“

„Горчивите сълзи на Петра фон Кант“ е най-новото заглавие в репертоара на Театър „София“. Премиерата на 4 април е истинско събитие за целия творчески екип, начело с режисьора Пламен Марков.

Тази година фестивалът „Берлинале“ 2022 е открит с френската интерпретация „Петер фон Кант“ на оригиналната пиеса на Р. В. Фасбиндер. Авторът прави 41 филма за 14 години, а смъртта му на 37 се смята за края на подема на новото немско кино, определило филмовата мода на

Европа и света.

Вечната история за Петра фон Кант ще бъде вълнуваща за публиката и от сцената на Театър „София“. В главната роля на успешна модна дизайнерка ще видите Лилия Маравиля. Тя е в центъра на събитията на една съвременна история за женственост, красотата, сила, нежност и неумолим копнеж за творчество и споделена любов.

Художник на спектакъла е Марина Райчинова. Композитор – Калин Николов. Видео – Димитър Сарджев. АЗ-БУКИ

Уроци по достойнство

Изтече крайният срок за включване в IX международен литературен младежки конкурс „Който спаси един човешки живот, спасява цяла вселена“, организиран от Центъра за еврейско-българско сътрудничество „Алеф“. За участие в надпреварата свои творби изпратиха млади разказвачи от 8 държави: България, Австрия, Германия, Словакия, Полша, Латвия, Унгария и Израел.

Темата „Необикновени постъпки на обикновени хора“ се яви литературно-историческо предизвикателство за 170 ученици, които се обръщат към миналото и мрачните страници на Холокоста и търсят проявление на човечност, смелост и жертвост. Те прехвърлят мостове от забрава към бъдещето и в контекста на днешната реалност дават нов смисъл на морални категории, за които минало време няма. В своите разкази младите творци правят нов прочит на историята, давайки воля на въображението си.

Конкурсните творби са предадени на двете жури – българско и международно. Победителите ще получат парични и предметни награди, както и възможността за сдобиване с нови знания в предвидените литературни работилници.

Номинираните 20 български и 10 чуждестранни автори ще бъдат обявени на сайта на Център „Алеф“ в края на април. Техните разкази ще бъдат публикувани в сборник, който вече няколко години е неизменен помощник на преподавателите по история по темата за Холокоста. Разказите

въздействат по особено емоционален начин върху връстниците на авторите и поради това са препоръчани от МОН за ползване от учители и ученици в учебните часове и в ежегодната кампания „Урок по достойнство“.

Темата за Холокоста, която е в основата на литературния конкурс през годините, се оказва все по-актуална. „Алеф“ приключва равносметката на своите девет издания на надпреварата с над 1500 участници до този момент и с убеждението, че тя ще продължи да бъде предизвикателство за размисъл и форум за изява на творчески заложби.

Конкурсът се провежда с подкрепата на Община Бургас, със съдействието на МОН, под патронажа на Министерството на културата и с подкрепата на посолствата на Израел, Германия, Словакия и Полша в България, Полския институт, Унгарския институт, музеят за история на полските евреи „Полин“ във Варшава. АЗ-БУКИ

АБОНАМЕНТ 2022

По-модерни и по-иновативни

Национална програма увеличават обхвата
и финансирането си

Изданията на „Аз-буки“	Цена за година
Вестник „Аз-буки“	78 лв.
Научно списание „Български език и литература“	39 лв.
Научно списание „История“	39 лв.
Научно списание „Математика и информатика“	39 лв.
Научно списание „Педагогика“	87 лв.
Научно списание „Професионално образование“	50 лв.
Научно списание „Стратегии на образователната и научната политика“	53 лв.
Научно списание „Философия“	30 лв.
Научно списание „Обучение по природни науки и върхови технологии“	53 лв.
Научно списание „Чуждоезиково обучение“	39 лв.

Абонирайте се В РЕДАКЦИЯТА с отстъпка

3% от цената –
при **ТРИ**
и повече издания

5% от цената –
при **ПЕТ**
и повече издания

15% от цената –
за **ПЪЛЕН** комплект
от изданията

Контакти: София 1113,
бул. „Цариградско шосе“ № 125, бл. 5,
тел.: 02/425 0470;
azbuki@mon.bg
www.azbuki.bg
www.azbuki.eu

Горите намаляват глобалното затопляне по повече от един начин

Когато става въпрос за охлаждане на планетата, ефектът от горите е повече от улавянето само на въглероден диоксид, твърдят учени. Тропическите гори помагат за охлаждане на средната глобална температура с повече от 1 градус по Целзий, установява ново проучване. Ефектът произтича до голяма степен от способността на горите да улавят и съхраняват атмосферния въглерод. Но около една трета от този ефект на тропическо охлаждане идва от няколко други процеса, като отделянето на водна пара и аерозоли, съобщават изследователи в *Frontiers in Forests and Global Change*.

„Склонни сме да се фокусираме върху въглеродния диок-

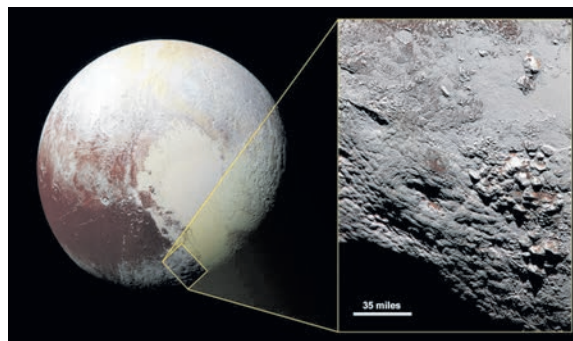

сид и други парникови газове, но горите не са просто гъби, попиващи въглерод – казва Дебора Лорънс, учен по околна среда от Университета на Вирджиния в Шарлотсвил. – Време е да помислим какво още правят горите за нас освен просто абсорбирането на въглероден диоксид.“

Изследователите вече са установили, че горите

влият на местния им климат чрез различни физични и химични процеси. Дърветата отделят водна пара през порите в листата си – процес, наречен евапотранспирация. Подобно на човешкото изпотяване, това охлажда дърветата и заобикалящата ги среда. Също така, неравномерните горски навеси могат да

имат охлаждащ ефект, тъй като осигуряват вълнообразна повърхност, която може да насочва горещите преминаващи фронтове на въздуха нагоре и настрана. Нещо повече, дърветата генерират аерозоли, които могат да понижат температурите чрез отразяване на слънчевата светлина и формирането на облаци.

Върховете на Плутон са вулкани от лег

Разпръснати в ледените части на нашата Слънчева система, два върха, които се извисяват над повърхността на планетата джудже Плутон, смущават учените от години. Някои спекулират, че това може да е леден вулкан, изхвърлящ не лава, а огромни количества ледена киша.

След пълен анализ на изображения и топографски данни се предполага, че това не е един леден вулкан, а сливане на много – някои високи до 7000 м и около 10 – 150 км в диаметър. Откриването им разпали дебата какво може да поддържа Плутон достатъчно топъл, за да има вулканична дейност?

Необичайните форми първоначално са забелязани, когато космическият кораб на НАСА New Horizons прелита през юли 2015 г., предоставяйки първите снимки в близък план на бившата ледена планета и нейните луни. „По повърхността има гигантски широки могили, върху тях – наслоени вълнички, а върху всичко това – малки скали – казва д-р Келси Сингър, съизследовател от New Horizons. – По това време леденият вулкан изглежда като най-малко странното обяснение за тези особености. Наблизо няма кратери от астероиди или метеори. Няма доказателства за тектоника на плочите – ключов фактор за формирането на планини на Земята.“ И все пак Сингър и нейните колеги не бързат да ги нарекат вулкани: „Да кажем, че има леден вулканизъм, би било голямо твърдение“, казва тя.

От 2015 г. насам са получили още много снимки, данни за състава и топографията на планетата. Вземайки всичко това предвид, екипът стига до заключението, че това наистина са вулкани. „Ако погледнете планината Фуджи от разстояние или някой от хавайските вулкани, те имат широки гладки върхове, което просто не е това, което виждаме там – казва Сингър, чиито открития са публикувани в *Nature Communications*. – Затова смятаме, че вероятно ледът е екструдирен отдолу, а куполът расте отгоре.“

Що се отнася до естеството на леда, данните за състава предполагат, че той е главно воден лед, но с някои допълнителни компоненти, примесени в него, като амоняк или метанол. „Твърде студен е, за да е в течено състояние – средната температура на повърхността на Плутон е приблизително -230°C – казва Сингър. – Така че вероятно има консистенция на киша, а може и да е предимно в твърдо състояние – както ледникът е твърд, но все пак може да тече.“

Първи анализи на звукови записи от Марс

Международен екип от учени извърши първия анализ на акустиката на Червената планета. Новото проучване разкрива колко бързо звукът се движи през изключително тънката атмосфера, съставена предимно от въглероден диоксид, и как Марс може да звучи за човешките уши. Учените могат да използват аудиозаписи, за да изследват фините промени във въздушното налягане.

Първите аудиозаписи на Марс разкриват тиха планета с откъслечни пориви на вятъра, където две различни скорости на звука биха имали странен, забавящ слуха ефект, казват учените.

След като роувърът на НАСА Perseverance кацна на Марс през февруари миналата година, двата му микрофона започват да записват. Това позволява на учените да чуят за първи път какво е на Червената планета.

„Аудиото разкрива неизвестна досега турбуленция на Марс“, казва Силвестър Морис, главен автор на изследването и научен съдиректор на SuperCam – малката камера, монтирана на мачтата на марсохода, където е и основният микрофон.

Проучването потвърди за първи път, че скоростта на звука на Марс е по-ниска – 240 метра в секунда, в сравнение със земните 340 метра в секунда.

Това беше очаквано, защото атмосферата на Марс съдържа 95% въглероден диоксид, в сравнение с 0,04% на Земята, и е около 100 пъти по-тънка, което прави звука с 20 децибела по-слаб, се казва в проучването.

Има две скорости на звука на повърхността на Марс – една за високочестотни звуци, като силата на лазера на марсохода, и друга за по-ниски честоти, като бученето на ротора на хеликоптера. Звукът, произведен от лазера, се движи със скорост 250 метра в секунда – 10 метра по-бързо от очакваното.

Уважаеми читатели,

Поради големия интерес към в. „Аз-буки“ ви предоставяме възможност да закупите неговите броеве и от следните места:

СОФИЯ: Национален природонаучен музей, бул. „Цар Освободител“ 1 (понеделник – неделя от 10,00 до 18,00 ч.); подлез „Глиска“.
ПЛОВДИВ: Основно училище „Алеко Константинов“ (библиотеката), ул. „Божидар Здравков“ 3а, тел.: 032/62 56 73.

Министерство
на образованието и науката

АЗ·БУКИ

Национално издателство
за образование и наука

**БЪЛГАРСКИ ЕЗИК
И ЛИТЕРАТУРА**

Българско научно-методическо списание
• година XX, 2012 • киевски 1

ИСТОРИЯ

Българско научно-методическо списание
• година XX, 2012 • киевски 1

**МАТЕМАТИКА
И ИНФОРМАТИКА**

Българско научно-методическо списание
• година XX, 2012 • киевски 1

**ПРЕДУЧИЛИЩНО
НАЧАЛНО ОБРАЗОВАНИЕ
ПЕДАГОГИКА**

Българско научно-педагогическо и методическо списание
• година XX, 2012 • киевски 1

**ОБУЧЕНИЕ
ПО ПРИРОДНИ НАУКИ
И ВЪРХОВИ ТЕХНОЛОГИИ**

• година XXV, 2012 • киевски 1, 2012

**ПРОФЕСИОНАЛНО
ОБРАЗОВАНИЕ**

Българско научно-методическо списание
• година XX, 2012 • киевски 1

**СТРАТЕГИИ
НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА
И НАУЧНАТА ПОЛИТИКА**

Научно-педагогическо списание
• година XX, 2012 • киевски 1

ФИЛОСОФИЯ

Българско научно-методическо списание
• година XX, 2012 • киевски 1

**ЧУЖДОЕЗИКОВО
ОБУЧЕНИЕ**

Научно-методическо списание
• година XXXV, 2012 • киевски 1

Избрано

от текстовете, публикувани в списанията
на Национално издателство

АЗ·БУКИ

www.azbuki.bg

14

7 – 13 април 2022 г.

Градският феномен на кафето и кафенето

Откъс от „Кафе и кафенета в градските пространства на Европа, Ориента и България“

Доц. д-р Цвета Тодорова

„Както знаем, кафенетата са едни от неотменните потребности на големия град“ – казва в едно описание на Виена от 1786 г. духовитият сатирик австриецът Йохан Пецл. Не за да доказва, че първото европейско кафене е открито във Виена от Георг Франц Колчицки след неуспеха на османската обсада на града през 1683 г. и където се сервират прочутите виенски кифли. Защото всъщност първият европейски град, свързан с появата на кафето към 1615 г. и с кафене от около 1647 г., е Венеция, като важно пристанище за търговия с мюсюлманския свят. По-скоро бележката му подсказва, че кафето и кафенето са една от многостранните заемки на Европа от Ориента и в същото време като място, кафенето е един от характерните компоненти на града и европейската цивилизация. През втората половина на XVIII в. започва същинският възход на тези заведения, което се обяснява с многостранните му функции (Fransoa 2002).

Емблематичното кафене *Флориан*, претендиращо за най-старото европейско кафене, отваря врати на пл. *Сан Марко* във Венеция на 29. 12. 1720 г. В началото на XVIII в. кафенетата в града са вече 34, а към средата на века – над 200. Носят пищни и екзотични имена от рого на *При великия Тамерлан* или *При кралицата на амазонките*. Конкуренцията принуждава собствениците да се състезават помежду си в изкуството на сервирането, в създаването на уютни и оригинални интериори, в предоставянето на посетителите отделни сепарета за тайни срещи или игра на карти. Кафенето веднага се превръща в център на светския живот в града. Това е първото кафене, което се посещава не само от мъже, но и от жени. Изключителната си популярност кафенето дължи на факта, че на

Заглавието е на редакцията

www.foreignlanguages.azbuki.bg

Списание се реферира и индексирва в Web of Science

Главен редактор

Проф. д.н. Димитър Веселинов
E-mail: dvdimitrov@uni-sofia.bg

Редактор

Николай Кънчев
0888 81 56 45

Тел.: 02/425 04 70
02/425 04 71

E-mail: foreignlanguages@azbuki.bg

Съдържание на сп. „Чуждоезиково обучение“, кн. 5/2021:

ПРИЛОЖНА ЛИНГВИСТИКА

Отклонения в усвояването на ударието от студенти медици от славянски страни и подходи за тяхното преодоляване / Теодора Вълова

МЕТОДИКА

Эффективные средства и методы онлайн-обучения русскому языку как иностранному: по материалам анкетирования преподавателей / Ольга Васильевна Анциферова, Леонид Викторович Московкин

Нагласи на обучаваните към използването на технологии в езиковото обучение / Георги Джумайов

Изследване на приложението на инструменти за електронно обучение в български и чуждестранни университети / Петър Тодоров

ЕЗИК И КУЛТУРА

Кафе и кафенета в градските пространства на Европа, Ориента и България / Цвета Тодорова

ЛИНГВОДИДАКТИЧЕСКА АРХЕОЛОГИЯ

Peace Linguistics: лингводидактическият аспект / Валерий Ефремов

IN MEMORIAM

В памет на Палмира Легурска / Мони Алмалех

РЕЦЕНЗИИ И АНОТАЦИИ

Овакантяването на канона / Цветан Ракowski

Възрожденският учител Добри Войников и неговото дело / Милена Йорданова

Когнитивен прочит на предикацията – за пунктуацията с разбиране / Владислав Миланов

Право, правопис и правоговор / Маргарита Гергинова

негова територия е обособено място за продажба на първия венециански вестник – *Gazzetta Veneta*, излизащ два пъти седмично и публикуващ информация за предстоящите градските събития. Днешния си вид кафенето придобива след 1858 г. Залите му са пишно украсени с фрески, картини, огледала и гърво. Елегантната обстановка и атмосфера привлича известни личности, като Гьоте, Байрон, Казанова, Русо, Дюкенс, Пруст, Могиляни, Хемингуей, Стравински, Бродски и др. (Brodo 2007) (фотоси 1, 2, 3, 4).

Всъщност произходът на кафенения храст се свързва с Персия, но по-вероятно е да е с Етиопия. Според Ф. Бродел за кафе не се споменава преди 1450 г. По това време кафе пият в Аген. Кафето е в Истанбул от 1555 г. и оттогава му го забраняват, му го разрешават. Появата и разпространението на кафенето като вид публично заведение на Балканите и в Европа се свързва с времето на Сюлейман Великолепни (1520 – 1566), когато османците завоюват Йемен с богатите му кафенени плантации. Популярността му води дотам, че мюсюлманските духовници започват да се оплакват от намаляване на посещенията в джамии за сметка на пълнените се кафенета. В резултат по времето на султан Мурад IV се разрушават всички кафенета и чаша кафе може да отведе до бесило (фотос 5).

„Именно в ислямските страни западните пътешественици срещат кафето, а понякога и кафенения храст“ – пише Ф. Бродел. През 1643 г. „новата дрога“, както я нарича Бродел, идва в Париж, а по всяка вероятност през 1651 г. – и в Лондон. Но това са само първите епизодични прояви. На практика точно в Париж кафето среща онзи прием, който решава съдбата му (Braudel 2017).

[...] Луи XIV не харесва кафето, когато през 1669 г. за първи път го опитва, това си е негово право. Остава обаче всеки сам да си каже думата. Мадам де Севинье пък написва една глупост, която бързо потъва в забрава: „Расин ще отшуми като кафето“, но ето че нито кафето, нито Расин, нито маркизата отшумяват. За кафето ще се изговорят купища приказки, но това не пречи то да завладее кралския двор. По времето на Луи XV кафе се отглежда в парниците на Версай и модата следват всички, като се започне от Талейран, който е влюбен в това питие „черно като дявола, горещо като пламъците на ада, чисто като някой ангел, сладко като любовта“, и се стигне до Наполеон, друг един негов страстен поклонник [...] (Brodo 2006).

Сюлейман Мустафа Рака ага, посланик на султана в Париж, дръзка, но галантна личност, по време на първия официален прием през 1669 г. поднесъл на гостите турско кафе, което предизвиква всеобщо възхищение.

Ф. Бродел съобщава и за любопитен трактат „Употребата на кафето, чая и шоколада“ с вероятен автор Жакоб Спон, отпечатан в Лион през 1671 г., който отразява всички ценни качества, приписвани на новата напитка: [...] изсушава студенияте и влажни телесни секрети, прогонва газовете, подсилва черния дроб, с прочистващото си действие успокоява болните от водянка; също така е върховно средство против краста и отравяне на кръвта; действа благоприятно на сърцето и жизнения му ритъм, успокоява стомашните болки и премахва липсата на апетит; то е добро и за мозъчни неразположения с усещане за студенина, влага и тежест. Изпаренията, които изпуска, са по-

Фотос 1 и 2. Кафене Флориан, Венеция

Фотос 3. Кафене Флориан, Венеция

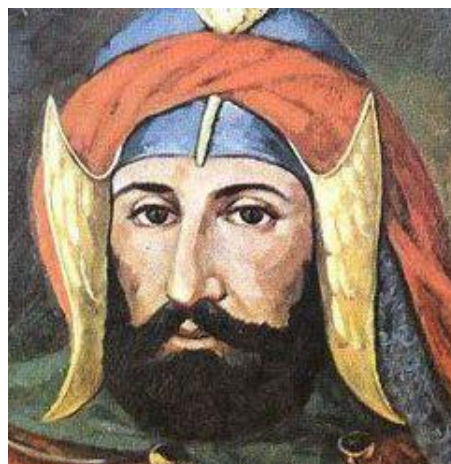

Фотос 4. В кафене Флориан по време на карнавала

лезни против сълзенето на очите и шума в ушите; незаменимо е при задъхване, белодробен катар и болки в далака, против глисти, успокоява изключително много след препиване и преяждане. Няма нищо по-добро за онези, които ядат много плодове [...] (Braudel 2017, 209). Явно, подобно на чая, кафето е представяно в началото преди всичко като чудотворно лекарство.

Благодарение на рекламата и независимо от нападките разпространението на кафето в Париж преуспява. През последните години на XVII в. се появяват амбулантни търговци – арменци, облечени в турски облекла и с чалми, които носят пред себе си табла с кафеник, запален мангал и чаши. През 1690 г. един грък открива ново много популярно кафене – първото кафене-шантан, където посетителите пеели песничка, възхваляваща кафето (Braudel 2017, 209) (фотос 6).

Кафенето достига своята кулминация в края на XIX и началото на XX в., като последица от триумфа на буржоазното общество и неговите либерални ценности, от нарастването и многообразието на градовете, от увеличаващия се индивидуализъм и отслабването на родовите връзки, от всеобщото повишаване на жизнения стандарт. Като място за срещи, информационен обмен, наслада, игра, общуване, дискусии, свобода, самота, уединение и публична интимност кафенето е отворено за всички социални слоеве. В неговото пространство бърборят, политиканстват, търгуват, плетат интриги, заговорничат, играят, учат, пишат, четат вестници и списания, организират увеселителни забави и пр. В последна сметка, кафенето се заражда в едно общество, което открива свободното време и мястото за своите забавления, отмора и игри (Fransoa 2002, 122).

Фотос 5. Султан Мурад IV

Фотос 6. Кафе-шантан на Шанс Елизе, Париж, 1846

Фотос 7. Парижкото Гранд кафе

В повечето страни, и преди всичко във Франция, триумфалното шествие на кафенето води до ситуацията – всяка питейнопродавница от селската кръчма до луксозното парижко *Гранд кафе* да се нарича кафене (фотос 7). Този факт се превръща най-вече в белег за общодостъпността на градското буржоазно изобретение. „Кафенетата, които в средата на XIX в. се отварят към улицата, са осветени през цялата нощ“. Според английския историк Тодор Целдин „те представлявали във Франция от XIX век същото, което в предходното столетие били салоните – само че преработено и коригирано от демокрацията. Те били плодородна почва за особена форма на общуване, съществувала чак до победоносното нахлуване на радиото“. Планомерното им нарастване във Франция надхвърля естественото увеличение на населението – от 350 000 през 1865 г. броят на кафенетата нараства на 510 000 през 1937 г. По това време Франция притежава най-много питейни заведения в цял свят. На едно кафене се падат 81 души – срещу 273 в Германия и 425 в пуританска Англия; със своя затворен свят, отделен от околната среда, английският пуб значително се отличава от кафенетата *тип a la Française* (Fransoa 2002, 123).

Пълния текст четете в „Чуждоезиково обучение“, кн. 5, 2021 г.

За първия публикуван общински проектоустав на български език

*Откъс от „За „Кратко изложение
за соединението на двете училища
Свищовски, училището на божественото
преображение и свети Апостоли“
на Емануил Васкидович или първият
публикуван общински устав
на български език“*

Дора Савова

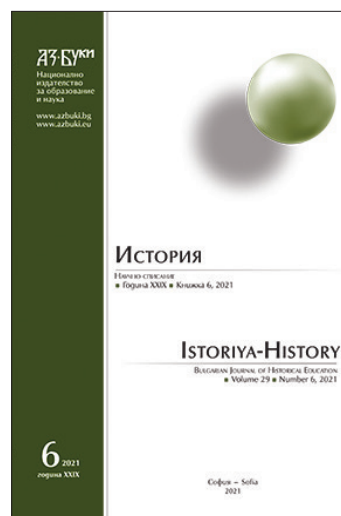
Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Произведенията на Емануил Васкидович, които коментирам в настоящата статия, са добре познати, многократно споменавани, класифицирани жанрово и имат своето присъствие в някои от публикациите посветени на българската възрожденска книжнина. До момента не е направено нарочно изследване върху тази интересна компилация, нито е коментирана ролята и същността ѝ. Интересно би било да се запознаем с образците, с прототипните текстове, използвани от автора за създаването ѝ, за да реконструираме някои от явленията, оказали влияние върху организацията на българското учебното дело в този негов ранен период на развитие. В настоящия текст няма да фокусирам вниманието си върху основния текст, представяващ вариант на съкратен катехизис, както и гласи титулното заглавие „Християнско поучение или сокращение на священният катихизис“ на публикацията. Този текст на Емануил Васкидович, оформянето му, както и употребата му заслужават самостоятелен коментар.

Вниманието ми тук е насочено изключително към приложението, отпечатано след основния текст на страници с пагинация 21 – 30, в същото книжно тяло и прилежаващо собственото заглавие: „Кратко изложение за обединението на двете училища свищовски, училището на бож. Преображение и св. Апостоли“, описано от Маньо Стоянов като проектоправилник за издръжката им (Stoyanov 1957, 44).

Емануил Васкидович съставя „Кратко изложение за обединяването на двете училища свищовски...“, из-

Заглавието е на редакцията

www.history.azbuki.bg

Списанието се реферира
и индексират в Web of Science

Главен редактор

Проф. д-р Пламен Митев

E-mail: pdmitev@uni-sofia.bg

Редактор

Д-р Албена Симова

0889 88 21 83

Тел.: 02/425 04 70

02/425 04 71

E-mail: history@azbuki.bg

Съдържание на сп. „История“, кн. 6/2021

ДОКУМЕНТАЛНО БОГАТСТВО

Сведения за българската история през IX – XI в., отразени в Руския хронограф / Деница Петрова

За „Кратко изложение за соединението на двете училища Свищовски, училището на божественото преображение и свети Апостоли“ на Емануил Васкидович, или първият публикуван общински устав на български език / Дора Савова

ЦИВИЛИЗАЦИОННИ ГРАНИЦИ
Russian Propaganda During the
First World War: Technologies
and Forms / Anna Hedo, Svitlana
Liaskovska

Bulgarian Blagoev Commune
in the Context of the Formation
of the Soviet Totalitarian
System (1920s – 1930s) /
Mykhailo Zhurba, Viktor Dotsenko,
Nataliia Chernihovets

РЕЦЕНЗИИ И АНОТАЦИИ

Ново изследване за руската
позиция към Балканските войни
1912 – 1913 / Христо Беров

Традиции и бъдещи хоризонти:
Учебните кораби, катери и яхти на
Морското училище (1881 – 2021) /
Валентин Василев

Ukrainian-Bulgarian Relations in
the Focus of Ukrainian Historians /
Artem Papakin

ХРОНИКА

Кризите като катарзис: поли-
тически, социални, стопански и
културни измерения на екстрем-
ните ситуации в историята / Елица
Ненова

ползвайки като прототип един рядък документ, съ-
ставен на гръцки език, напечатан във Виена през 1813 г.,
наричен „*Σύστημα, ή Διαταγή*“ („Система или разпорежда-
ния“), който в същността си е устав за организиране
и управление на православната мелнишка гръцка общи-
на. Екземпляр от конкретното издание не е описан
като наличен в сбирката с гръцки книги от личната
библиотека на Емануил Васкидович, запазена до днес
като част от библиотеката „Емануил Васкидович“ към
читалище „Еленка и Кирил Д. Аврамови“ в град Свищов.
Дали Емануил Васкидович е бил притежател на екзем-
пляр на устава, е трудно да се установи, но без съм-
нение е познавал съдържанието му. Липсата на изда-
нието в оцелелите книги на автора е лесно обяснимо
с незабвната участ на томовете през 60-те години
на века, както и в периода на Освободителната война,
след която се губят доста от книгите на библиоте-
ката (Nikolova 2019, 111), както и с включването на
личните книги на учителя в обществената читалищна
библиотека без изричен опис при нейното основаване
през 1856 г. – факт, който не ни позволява да рекон-
струираме напълно първоначалното ѝ съдържание.

Първият запазен опис на книгите в нея е едва
от 1873 г. Инвентарният списък на библиотека „Ема-
нуил Васкидович“, която е част от читалищната биб-
лиотека, съдържащ наличните гръцки книги към 1930 г.,
съставен от Цветан Радославов, също не показва нали-
чието на „*Σύστημα ή Διαταγή*“. „Система или разпорежда-
ния“ не е описана като налична и не я срещаме като
описана в нито една българска библиотека от Маньо
Стоянов (Stoyanov 1978), който успява да създаде едно
изчерпателно библиографско описание на гръцките кни-
ги в различни сбирки от цялата страна. Въпреки че
нямаме данни за наличието на изданието според ос-
таналите до наши дни описи и книги, внимателното
сравняване на двата текста показва недвусмислено, че
„Система или разпореждания“ е прототипът, използ-
ван от Емануил Васкидович за написването на „*Кратко
изложение...*“

През 1845 г., вероятно през месец август, Еману-
ил Васкидович пристига в Белград и се обръща с пис-
мена молба към княз Александър Караджорджевич да
бъдат изгледани книгите му на разноски на сръбското
министерство на образованието, както и да бъде от-
пусната стипендия на сина му, за да се обучава в гим-
назията, а след това и в лицей.

През 1847 г. в Княжеската печатница в Белград
се печатат седем книги. Четири от тях са заглавия-
та, които Васкидович е подготвил, а именно: „*Первая
понятия за детинско употребление, когато начнът
свободно да четът*“ – превод от френски език, „*Наръч-
на книжка сочинена от Ем. Васкидович за българските
деца и девизи*“, „*Християнско поучение или сокращение
на священият катихизис*“ и „*Сокращение на священиата
история*“. Отпечатани са по 1000 екземпляра от всяко
заглавие, със значителна отстъпка, след одобрение на
Министерството на просветата и на княз Александър
Караджорджевич (Boysheva 1972).

Книгопечатането в периода е ограничено стро-
го в избора на текстове. Богослужебни и педагогиче-
ски пособия за нуждите на първоначалното образова-
ние са основните жанрове, които се печатат, и то
след строг подбор. За да използва толкова ограничени
средства и предвид допълнителните трудности, ре-

шението на Васкидович да отпечата на български език устава на Мелнишката община, привлича допълнително интереса ни. „Система или разпореждания“ е единственият запазен писмен устав или правилник за управление на община на гръцки граждани в рамките на Балканския полуостров и периода на османското владичество (Pennis 1946, 308). Основните правила са описани в 30 параграфа, които са приети с гласуване от общинското събрание в Мелник.

Преди да коментираме подбудите на Емануил Васкидович да публикува на оскърдно отпуснатите му страници Мелнишкия устав, като предложение за по-уточна организация на Свищовската община, е добре да се запознаем със същността на този уникален текст, неговото съдържание, но и с контекста на историческата действителност, в която той е бил приложен 35 години по-рано в родния град на Емануил Васкидович. Едно бегло сравнение на основните постулати в уставите би ни дало яснота по въпроса за приемствеността в двата текста, а също и за идентичните процеси и явления, макар и със значително закъснение в българските земи, наблюдавани в православните църковни общини от началото до средата на XIX век на територията на Балканския полуостров.

Документът съдържа 30 члена, в които са описани функциите и задълженията на ръководните органи, съставът им, начинът на тяхното избиране, както и отговорностите и правата им. Клаузите са подробни и конкретни.

Общината бива ръководена от мъже, избирани по следния начин: в първата седмица на всяка нова година е свикван съвет от двадесет „порядъчни“ и „разумни“ граждани, както е описано в чл. 4, независимо от имотното им състояние, които избират трима епитропи – мъже с чиста репутация и подходящи за дължността, и трима ефори от средите на изявените граждани, също подбрани според моралните им качества, а не случайно, нито според имуществения им ценз (Systima i diatagai 1813, 13 – 14). Съветът избира, в присъствието на архиерея, епитропите и ефорите (общински и църковни), като броят им зависи от броя на махалите, респективно църквите, които са включени в общината.

Емануил Васкидович конкретизира състава на градския съвет, избиращ контролните органи, в чл. 5, чл. 6 и чл. 7 (Vaskidovich 1847, 24 – 25) от проектоустава си, като предлага в първия ден на всяка нова година да се прави събор от двадесет почтени лица заедно с първомайсторите, или уста баши, на всеки еснаф, придружени от още трима „разумни и почтени“ негови членове. Този състав избира трима настоятели, или епитропи, пред всички свещеници, като авторът конкретизира трите махали, включени в градската община, всяка една наречена на енорийската си църква: Свето Преображение, Свети Апостоли и Пророк Илия. Комисията на ефорите, или „пригледниците“, е съставена от петима членове, като епитропите нямат право да вземат самостоятелни решения, без да се допитват до ефорите. Петимата ефори и тримата общински епитропи избират църковните епитропи, които са длъжни да нагледжат спазването на реда и задоволяването на нуждите на храмовете. Авторът вмъква фразата „да възбраняват сяко безчиние, без да заповедува в църквата, който порано стане“ (Vaskidovich 1847, 24 – 25). И в двата текста се подчертава необходимостта от строго водене на сметките, както и отчет за всички придобити и похарчени суми. Важен доход са сумите, събрани чрез благотворителност.

В „Система или разпореждания“ двете комисии, които са предвидени, съставени – една от ефорите и една от епитропите, са независими една от друга, изпълняват задълженията си паралелно, без централен ръководен орган и дават отчет единствено на гражданите на общината в края на годината. Те се разпореждат с общинската собственост и капитала ѝ, а именно: недвижимите общински имоти, училищни сгради, църкви, ниви, лозя и всичко, което е описано в специален регистър на имотите. Имотите на общината са придобити чрез подаряване, закупуване или от секвестриране на имоти от длъжници, които не са изплатили заемите си. Под капитал уставът обобщава цялата движима собственост на общината, придобита от различни дарове, посвещения, приходите от църковните джукове.

И двете комисии, като изпълнителни органи, са упълномощени да заемат пари в брой на платежоспособни граждани срещу платежни разписки, оформени по конкретен начин и с годишна лихва 12% срещу гаранция залог на недвижимо имущество със стойност, покриваща заема. Упълномощени са също да дават под наем имотите за шестмесечно ползване срещу строго фиксирана рента (Pennis 1946, 317).

Емануил Васкидович също набляга на условията, с които да се борава с общинската собственост, да се заемат средства само срещу гаранция на двойна стойност от заема, да се изплаща лихвата в определен процент, за да няма злоупотреби, да се документират стриктно сделките (Vaskidovich 1847, 24).

Комисиите се разпореждат с училищната собственост, назначават, изплащат заплати и уволняват преподавателите. Събират данъците от изрично определени занаяти, а еснафите сами събират допълнителен данък и членски внос в полза на общината, които предоставят за ползване на общинската каса. Двете комисии избират и назначават църковни

епитропи за всяка църква, като контролират изпълнението на задълженията им. Отговорни са да отделят 1/3 от средствата, събрани на службите в църковните дискове за бедните съграждани, и дават отчет в края на годината за разпределението на средствата към църквите, училищата и благотворителния фонд (Sistyma i diatagai 1813, 17).

Контролът на капитала се извършва по конкретен начин: епитропите на общината съхраняват парите в специален сейф с три различни ключалки, като всеки един от епитропите има ключ само от едната ключалка, и за да бъде отключена касата, е нужно присъствието и на тримата. За всяко заплащане се водят сметки в счетоводна книга (Sistyma i diatagai 1813, 21). По същия начин печатът е разделен на три части, за да бъде подпечатан официален документ, са нужни и трите части на печата¹. Тяхно задължение е също да посещават редовно църквите и да следят за реда, а за всяко непристойно поведение на свещениците или на църковните епитропи да докладват на митрополита (Sistyma i diatagai 1813, 32 – 33). Поне веднъж на седмица училищата трябва да бъдат посещавани от член на комисията, който да наблюдава дейността им (Sistyma i diatagai 1813, 28).

Важно задължение на ефорите е успешната дейност на училищата. Задължени са да посещават най-малко по два пъти месечно училищата и да се освещават за реда, успеха на децата, евентуални проблеми и нужди. Имат право да наказват и учителите, и учениците, независимо от общественото положение на родителите на децата, в случай на провинение (Pennas 1946, 319; Sistyma i diatagai 1813, 29).

Васкидович в своята адаптация на устава определя задълженията на епитропите към устройството на учебната дейност в чл. 20, 21, 22, 23 и 24 (Vaskidovich 1847, 28 – 29). Първо и основно задължение е контролът, упражняван и върху учителите, и върху учениците. Допълва правилата с изрични указания за начина на провеждане на изпити в края на годината за установяване на прогреса в усвояването на знанията от учениците. Предлага да се организират срещи на учителите, своеобразни учителски съвети, на които да се обсъждат методите на преподаване и да се обменят идеи, нови публикации и новини между колегите, ангажирани в обучението на децата (Vaskidovich 1847, 29). Последният член, номериран като 24-и, на проектоустава е призив за събиране на средства за отпечатване на книги, които да бъдат предоставени безплатно на по-бедните ученици (Vaskidovich 1847, 29).

Системата за събиране на общинските приходи е стройна и подробно регламентирана, гражданите на православната община в Мелник успяват да постигнат успешна благотворителна и църковна, също и развита учебна дейност. Важно е да отбележим, че митрополитът за пръв път, в системата на османското владичество, няма реална власт в общинското управление и е ограничен единствено в управлението на църковните дела (Pennas 1946, 321), тъй като на практика няма право на вето върху решенията на общинските избраници. Уставът се запазва непроменен до 1860 г., когато османското правителство изисква еднотипно общинско управление, наложено чрез Патриаршията, със задължителното въвеждане на писмени правилници за всички общини (Pennas 1946, 321).

„Система или разпореждания“ е важен и показателен извор за изследователите. Изследванията за организацията на християнските общини, отношенията им с османската администрация, подпомагащите им събирането на данъци функции, ролята им на правораздавателни институции със специфични задължения и т.н. се позовават на оскъден и фрагментиран изворов материал, който дава откъслечна представа за правилата на функциониране и задълженията им. Църковно-религиозните общини на православните християни в рамките на Османската империя са били изградени на принципа на религиозна, а не на национална принадлежност. В тяхната организация и дейност имало относително единство, ръководният им орган е бил Цариградската патриаршия, а по места властта е била в ръцете на владиците и техните намесници (Hristov 1973, 52; Pantazopoulos 1961, 11).

Функциите на общините освен в стопанската дейност, правораздаването, съблюдаването на обичаи и традиции се разширяват в посока на образователното дело, като от началото на XIX век стават основна опора за неговото финансиране (Dimitrov 1987, 104; Liberatos 2008, 267, 274). Ръководени и организирани от училищните настоятелства, училищата са обект на обща грижа и усилие на населението в общините, разчитат за финансирането си на стопанската си дейност, на дарения и пожертвувания на жителите на общината. Кондликата на свещовското училище „Св. Преображение“ ни дава нагледна представа за тези явления. Практиката да се дарява за упокой на душите на мъртвите, е документирана още в ранната 1824 г., а лхвите от крупното дарение на Филип Сакелариевич поддържат училището от самото му основаване до 1918 г., когато фалира виенската банка, в която е съхраняван фондът (Ginev 1988, 20). Тук е моментът да отбележим, че училищата в Свищов получават, макар и скромна, финансова подкрепа от Търновската митрополия в размер на 200 гроша годишна помощ за славянското училище и 120 гроша за общото (Snegarov 1941, 7, 71).

Пълния текст четете в „История“, кн. 6, 2021 г.

Физика на свещи

Откъс от „On the Synchronization
of Candle Oscillators“

Yavor Yordanov

National High School of Mathematics and Science – Sofia
(Bulgaria)

1. Introduction

Even though we often use candles in our daily lives, we still do not completely understand all the complex physical phenomena associated with them. The phenomenon of interest in this article is one of them. It turns out that when two candles are placed at relatively small distances (of the order of several centimeters), their flames change their brightness and size periodically with a fixed phase difference of either 0 or π . This can be easily observed in non-laboratory conditions when two thin candles are put together. Various experiments have been carried out to investigate the phenomenon, such as in [1] by Chen et al., but no consensus has been reached as to what is the qualitative theoretical explanation. In fact, the different proposed models conflict each other. For example, Dange et al. [2] considers buoyancy driven air vortices to be the explanation of our observations, while Kitahata et. al. [3] suggests that the flames synchronize due to radiation and convective heat transfer. In this article we will suggest a different model, which is in a way a combination of those mentioned above.

2. Theoretical explanation

In this study we will consider two different mechanisms of synchronization of the oscillators – through the overlapping of hot gas flows above the candles and through their interaction through electromagnetic radiation. Let us consider the first case. A commonly known fact, which can be easily proven using schlieren imaging, is that the hot gas products of the burning rise due to the buoyant force from the significantly colder (and therefore denser) surrounding air. This forms a flow similar to the one depicted in Figure 1. It can be seen that its diameter d is almost constant with height in the investigated range. Now, if we place two such oscillators at a center-to-center distance $r < d$, the gas flows would overlap (Figure 2). This would create a region of higher pressure, which exerts an outward force to

Заглавието е на редакцията

Списанието е представено
в MIAR; CEEOL; EBSCOhost;
Google Scholar; РИНЦ

Главен редактор

Чл.-кор. проф. д.х.н.

Николай Денков

E-mail: nd@lcpe.uni-sofia.bg

Редактор

Никола Каравасилев

0889 48 99 01

Тел.: 02/425 04 70

02/425 04 71

E-mail: science@azbuki.bg

**Съдържание
на сп. „Обучение
по природни науки
и върхови технологии“,
кн. 4/2021:**

EXPERIMENTS

On the Synchronization of
Candle Oscillators / Yavor
Yordanov

Analysis of the liquids
composition by the sound produced
by their heating / Grigori Matein,
Asen Pashov

FROM THE RESEARCH
LABORATORIES

Calculation Method for
Determining the Gas Flow Rate
Needed for Liquid Removal from
the Bottom of the Wellbore /
Hofmann M., AL-Obaidi S.H.,
Kamensky I.P

CURRICULUM MATTERS

Проектно базираното обучение в модел за съдържателна и технологична интеграция в екологичното образование / Клауда Дойчинова

Матурите по география – от най-желани, до най-стремглаво отбягвани / Иван Дреновски

NEW APPROACHES

Въвеждане на ученици и студенти в практическата астрономия посредством инструменти на Виртуалната обсерватория / Александър Куртенов

the other parts of the flow. It is easy to see that in the region of interest (near the flame) this force has a vertical component, pointing downwards *for both flames*, acting against the buoyant force. Those two forces lead to a periodic change in the shape of the flames and cause the phenomenon. Moreover, because the interaction is the same for the two flames, they oscillate without a phase difference. This is the so-called *in-phase mode* of oscillation.

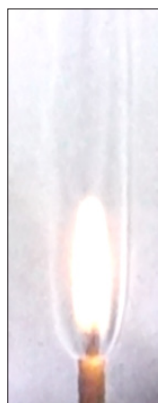

Figure 1. Gas flow above a candle

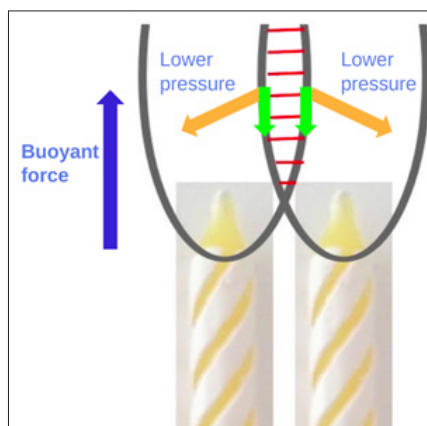

Figure 2. Synchronization mechanism in in-phase mode

Of course, it is possible that the oscillators are arranged so that $r > d$. Then the gas flows do not overlap and the effect we have described above does not occur. This gives us the ability to notice the action of a much weaker force - radiation pressure. The synchronisation principle is schematically shown in Figure 3. Let us assume that at the initial moment the flames of the two oscillators are with the same height and do not oscillate. Then the two flames repel each other along a horizontal line connecting their centers. If due to a small perturbation one of the flames changes its height, the line of interaction is no longer horizontal and the total radiation force acting on each flame obtains a vertical component. As can be easily seen on Figure 3, those vertical components are pointing in exactly opposite directions, causing *anti-phase mode* synchronization.

To summarize, our model predicts that the oscillations of the system are either in-phase or anti-phase, i.e. the phase difference between the two flames is not a monotonous function of the distance as one could intuitively expect. Moreover, it predicts that there is some *critical distance*

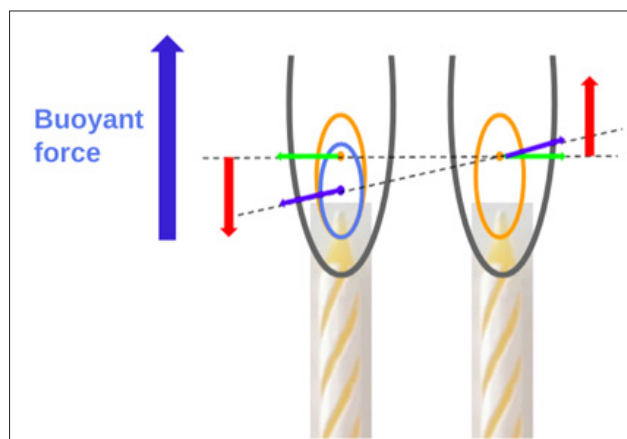

Figure 3. Synchronization mechanism in anti-phase mode

at which the mode changes and it is equal to $r_c = d$, where d is again the width of the air flow.

3. Experimental setup

3.1. High speed schlieren imaging

As already discussed, the phenomenon greatly depends on the properties of the hot gas flows forming around the flame. They are, unfortunately, invisible to the naked eye. For this reason, schlieren imaging was employed. A white LED, covered with a piece of aluminum foil with a small puncture on it, was used as an approximately point-like light source. It was positioned near the focus of a concave parabolic mirror (Figure 4). The emitted light gets reflected from the mirror and goes into a high speed camera (Figure 5), also placed near the optical center. Since the hot gases have a different refractive index from air, the rays passing through the gas flow take a slightly different path and this creates the light and dark lines at its edges. The relative position of the components can be seen in Figure 6.

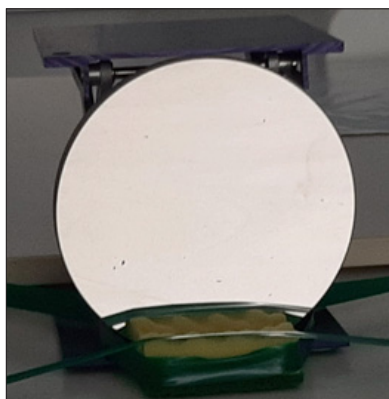

Figure 4. The mirror

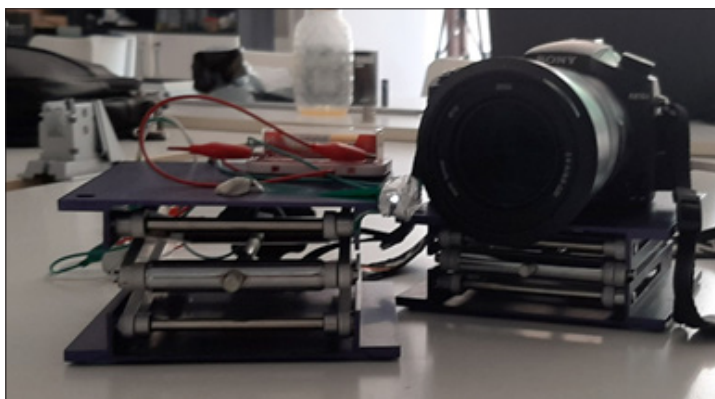

Figure 5. The light source and the camera

Figure 6. The schlieren setup

3.2. Oscillators

An oscillator in our case is any combination of one or more candles¹ that produces an oscillating flame. It is obvious that this definition is quite broad, so in this investigation we will not investigate all possible combinations, but only those in which there are two identical and symmetric oscillators, such as the ones you can see in Figure 7. Their main parameter is the number of candles N , which in our experiments takes the values 1, 2, 3, 4, 5 and 7.

Here it is also important to be said that the distance between the two oscillators was controlled sticking them on a ruler using plasticine (Figure 8).

Figure 7. Oscillators used

Figure 8. Oscillators' position by

3.3. Setup for measuring frequency and amplitude

The setup already described is sufficient when the gas flows are investigated, but if we want to make more precise measurements it is necessary to prevent wind from disturbing the system. This is done using the setup depicted in Figure 9. The oscillators are put in a box with ventilation wholes on it and the measurements are done by taking 240 fps ultra slow motion videos using a conventional smartphone.

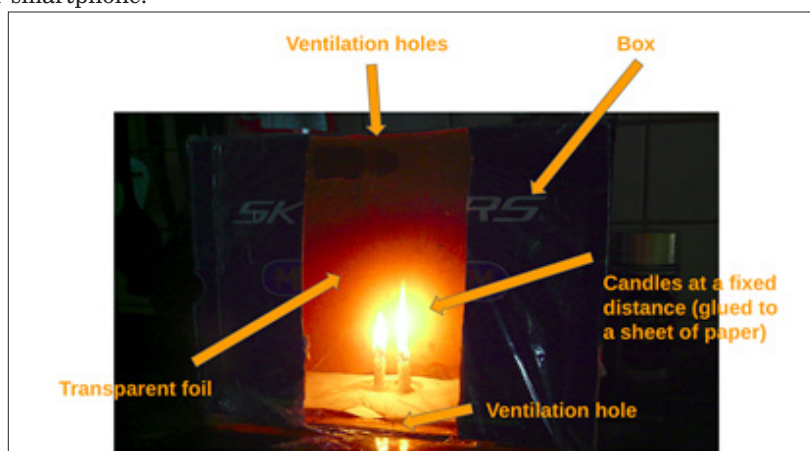

Figure 9. Second setup

4. Results

4.1. In-phase mode

It turns out that the gas flows around the flame take specific shapes throughout the oscillation, depending on the mode. Several stages of a single oscillation are shown by Figure 10¹. It is also interesting to note that apart from the vertical oscillations, there are also horizontal ones and they are *anti-phase*.

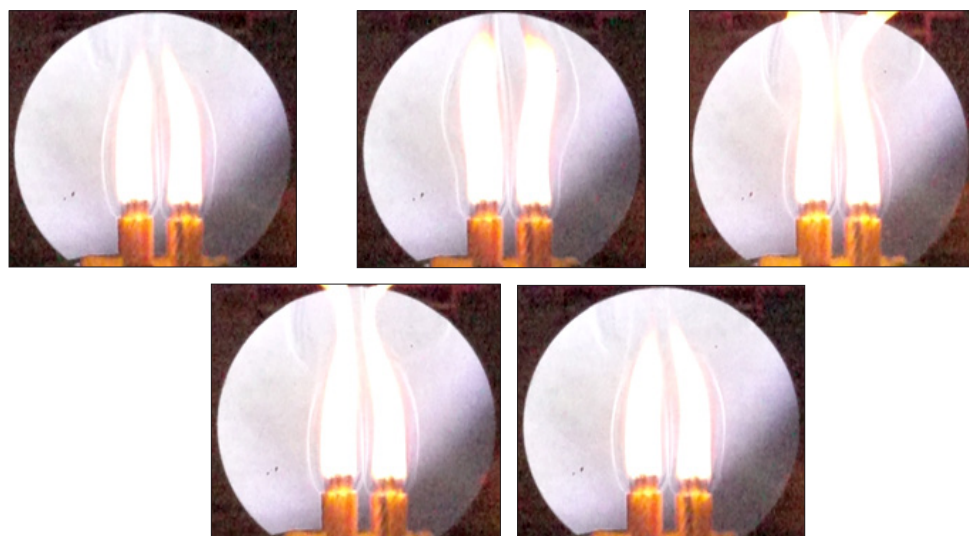

Figure 10. Different stages of an in-phase oscillation,
 $N = 7, r = 1.6\text{cm}$

4.2. Anti-phase oscillations

Again, the gas flows around the flames take a specific shape, which you can see in Figure 11. In this case the horizontal oscillations are *in-phase*.

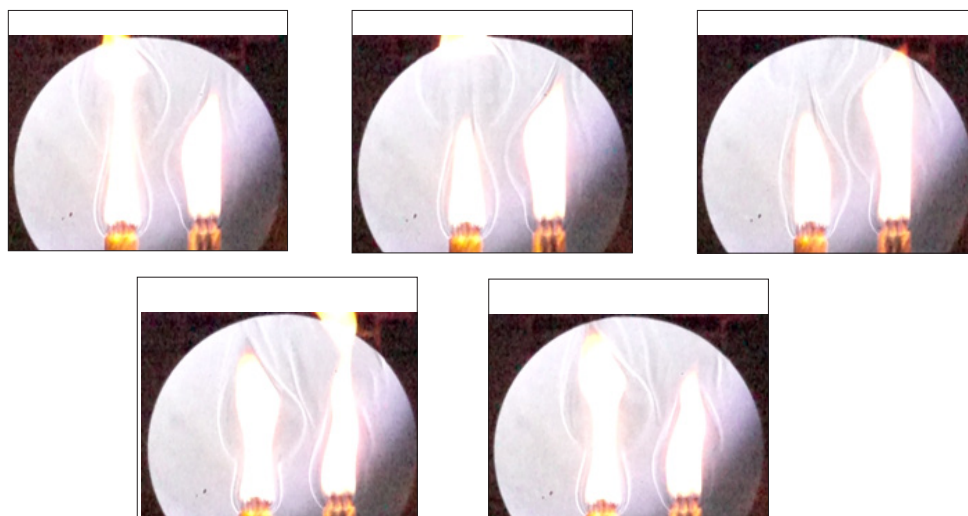

Figure 11. Different stages of an anti-phase oscillation,
 $N = 7, r = 3.6\text{cm}$

4.3. Flame puffing

It has already been observed that when one of the flames reaches its maximum (regardless of the mode) it might puff [2]. This was also observed in our experiments when the oscillations were strong enough. The phenomenon is demonstrated by Figure 12.

4.4. Critical distance

Our theoretical model predicted that the critical distance would be equal to the width of the gas flow. In order to check this, the resultant gas flow diameter was measured for all the oscilla-

tors, using the image editing software ImageJ [5]. In order to find the critical distance, high speed schlieren videos were taken for each combination of oscillators within the range 0.6 – 6.6 cm, with a step of 0.5 cm. Then the oscillations on the video were compared with the patterns presented in 4.1 and 4.2 in order to determine whether the oscillations are in-phase or anti-phase. This way r_c can be determined with an accuracy of ± 0.5 cm. The dependence of r_c and d on N is

Figure 12. Different stages of flame puffing, $N = 7, r = 3.6$ cm

plotted on Figure 13 and the direct comparison between the two parameters is shown on Figure 14. It turns out that our theory fits the experimental data well.

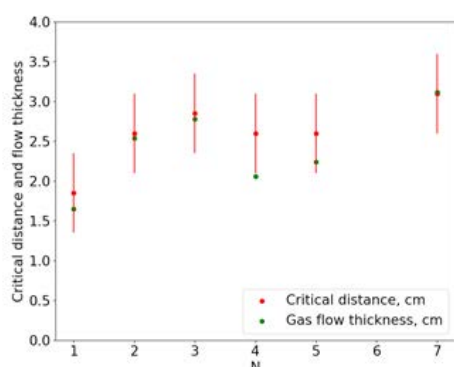

Figure 13. Critical distance and gas flow thickness as a function of N

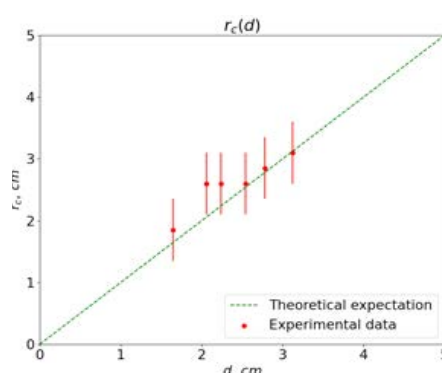

Figure 14. Comparison between r_c and d

4.5. Putting a barrier between the two oscillators

In our theoretical model we stated that in-phase synchronization is caused by gas flow overlapping, while anti-phase mode arises due to interaction through radiation pressure, without providing sufficient proof. We can partly do this by performing experiments, in which we put different barriers between the two oscillators. If we use a glass plate (or, in fact, any material that is transparent to electromagnetic waves, but blocks gas flow), we obtain an oscillation like the one depicted in Figure 15. It is important to note that the distance between oscillators has been selected so that normally there would be an in-phase synchronization. However, with the barrier the synchronization is anti-phase. This fits well with our theory – the glass lets through only the radiation, which, as we have already shown, induces anti-phase mode.

Пълния текст четете в „Обучение по природни науки и върхови технологии“, кн. 4, 2021 г.

Рекламна тарифа

на Национално издателство за образование и наука „Аз-буки“

София 1113, бул. „Цариградско шосе“ № 125, бл. 5, тел.: 02/420-04-70, 02/420-04-71; azbuki@mon.bg; www.azbuki.bg

Вестник „Аз-буки“

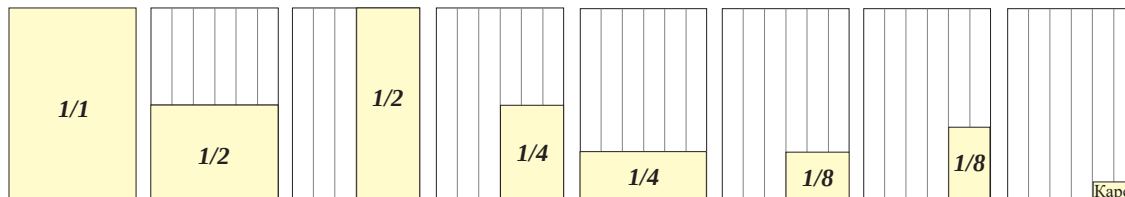
1. Стандартни карета на вътрешна страница:

Размер	Черно-бяло	+1 цвят	Пълноцветно
1/1 страница – 256 мм/388 мм	780,00 лв.	900,00 лв.	985,00 лв.
1/2 страница – 256 мм/194 мм – 125 мм/388 мм	410,00 лв. 410,00 лв.	460,00 лв. 460,00 лв.	510,00 лв. 510,00 лв.
1/4 страница – 256 мм/97 мм – 125 мм/194 мм	230,00 лв. 230,00 лв.	258,00 лв. 258,00 лв.	270,00 лв. 270,00 лв.
1/8 страница – 125 мм/97 мм – 83 мм/147 мм	115,00 лв. 115,00 лв.	129,00 лв. 129,00 лв.	135,00 лв. 135,00 лв.
каре (83 мм x 50 мм)	30,00 лв.	43,00 лв.	45,00 лв.

2. Цени за реклама на първа и последна страница – по договаряне

3. Влагане на стандартни вложки с тегло до 20 г – 80 лв. за 1000 бр.

4. Влагане на нестандартни вложки – по договаряне.

Научно-методическите списания на издателство „Аз-буки“

1. Цена за вътрешна страница (в левове)

Размер	Черно-бяло	+1 цвят	Пълноцветно
1/1 страница	90 лв.	130 лв.	180 лв.
1/2 страница	50 лв.	70 лв.	90 лв.
1/4 страница	30 лв.	45 лв.	70 лв.

2. Цена за реклама на втора корица: цена за вътрешна страница + 60% оскъпяване

3. Цена за реклама на трета корица: цена за вътрешна страница + 40% оскъпяване

4. Цена за реклама на четвърта корица: цена за вътрешна страница + 100% оскъпяване

5. Размер на една печатна страница в списанията на НИОН „Аз-буки“:

а. Обрязан формат: 167 мм x 233 мм

б. Необрязан формат: 171 мм x 240 мм

6. Влагане на вложки – по договаряне.

Забележка:

Всички посочени цени са без ДДС.

Отстъпки при брой и обем публикации или комбинирана реклама в няколко издания на издателство „Аз-буки“ – по договаряне.

Тарифата е в сила от 1 юли 2017 г.